ГЎЗАЛ МАЙ РАМЗИДИР АЛВОН ЯЛОВЛАР

БАЙРАМ МУБОРАК, АЗИЗЛАР, ҚАДРДОНЛАР!

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1 май 1988 йил
ЯКШАНБА
№ 99 (4.295).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 4 тийин.

Жуманиёз ЖАББОРОВ

БАЙНАЛМИНАЛ

ПУБЛИЦИСТИКА

Ҳалқимиз фахру қувонч билан тантана қиладиган байрамлараро Майнинг ўз кўрки, ўз ўрни, ўз маъною салобати бор. У — баҳорий жўшқинлик, табиат ва инсон қалбининг яшнаш ва яшариш намойиши. У интилиш ва иштиёқлар муштараклиги, севгию севинч мужассамидир. У ўз ташрифи биланоқ одамни янгиланишга, янгича фикрлаш ва меҳнат қилишга ундайди, кўз олдингда уфқлар очади. Унинг сиймосида баҳор ўзининг авж нуқтасига кўтарилади. Бу эса инсон руҳиятига бевосита таъсир кўрсатиши табиий.

Мамлакатимизда кенг қулоч отган улкан инқилобий жараён — қайта қуриш ўзининг илк жиддий самараларини бермоқда. Янгилик тобора куч олиб, умрини яшаб бўлган эскича андозаларни, қотиб қолган услубу усулларни ҳаётнинг ўзи қатъийроқ инкор этмоқда. Лекин бу кураш осонликча, силлиқ, равон, бе «жангу жадал» юз бераётгани йўқ. Бундай бўлиши мумкин ҳам эмас. Ҳар қандай катта, олий мақсаднинг замирида, унинг қарор топишида инқилобий жасорат барқ урмоғи шарт. Буни ҳаётнинг ўзи тақозо этади. «Эллик йилда эл ўзгаради» деган халқ мақоли бежиз айтилган эмас. Чунки инсон ўз табиати эътибори билан олға интилувчан, яратишга мойил, изланишга ўч, равнаққа муштоқдир.

Бугун улуғ Ватанимиз, қуёшли диёр бўлиб одимлаётган Майни томоша қилиш нақадар мароқли. Ранглар камалаги борлиқни қуршаган, оҳанглар товланиши қулоқни эркалаган, баҳорий хушбўйдан масту мустағриқ, нурли замин — она-Еримиз нақадар гўзал! Хаёлингда бепоён яшил водийлар, қудратли тоғлар, сўлим чаманлар, кенг дашту далалар, ўрмону уммонлар жамол кўрсатади. Тинч, мусаффо осмон, ёрқин қуёш, эрка шабботадалар одамни яшашга, яратишга илҳомлантиради. Намойиш сафлари, байроқлар ёлқини бирликдан, жипсликдан жонли ҳикоят... Байрам ўз номи билан байрам. Уни ҳам ҳаётнинг ўзи, инсоннинг ўзи дунёга келтирган. Шодлик, тўй-томоша, сайлу ҳашам — булар ҳам ҳаётий зарурат. Аслида, одам шунга эҳтиёж сезади, ўзлигини, эришган ютуқларини намойиш этишга интилади. Болаларини елкага кўтариб, улуғ издиҳомларда бир-бирлари билан дийдор кўришишга, ниятларини, бахтини ўртоқлашишга ошиқади. Шу маънода «ҳаёт байрамдан иборат эмас», у «аллақандай уюштирилган кўргазма» деган айрим ўта «жиддий» қарашларни ҳазм этиб бўлмайди.

Куни кеча биз Қашқадарё области далаларидан қайтдик. Одамлар кайфиятида олдинги йилларга нисбатан кескин ўзгаришлар борлигини пайқаш қийин эмас. Одамларнинг меҳнатга муносабати, ўз меҳнати самарасига ишончи ортган. Ер, сув, пахта, ҳосил, шахсий манфаатдорлик, маънавий юксалиш ҳақидаги фикрлар аниқ, равшан. Режалар ҳаётий. Ишонч-эътиқод туйғуси барқарор. Ошкоралик, ҳалоллик, ҳақиқат муҳити одамлардаги фаолликни оширган. Ҳаёт юзага чиқарган муаммоларни, илдизи ва моҳиятини улар яхши тушунадилар ва ҳал қилиш йўлларини ўйлайдилар. Буни биз ҳар қадамда, ҳар бир адабий учрашувда, катта-кичик давраларда, далаю яйловдаги мулоқотларда ҳис этиб юрдик. Қарши пединститути талабалари, Косон ва Китоб районлари меҳнаткашлари билан учрашувларимизни асло унутиб бўлмайди. Бу учрашувлар самимийлиги, мулоҳаза ва туйғуларга бойлиги, чин маънода ошкоралиги билан кишини мафтун этади.

Бугунги баҳор байрами манзараларини мароқ билан кўздан кечираётиб, меҳнат ва ижодкорлик хусусида фикрга толасан киши. Дунёнинг, ҳаётнинг, яшашнинг асоси ҳам аслида шу-ку. Инсон ишга, меҳнат оғушига худди катта қувончга, туйғу, байрамга бораётгандай завқу шавқ, эҳтирос, ҳавас, интилиш ва иштиёқ билан борадиган даврлар тобора қарор топаверса керак. Асабийлик, узундан-узоқ мажлислар, ур-йиқитчилик, нореал планлар, даккивозлик каби инсон шаънини ерга урадиган салбий гаплар албатта ўз-ўзидан йўқолмайди. Буларнинг ўрнини эгаллайдиган яхши, нурли маънавиятга тобора кенгроқ йўл очиш асосий мақсад бўлиши лозим.

Мана шундай байрамона дақиқаларда одам беихтиёр она-ер, табиий бойликларимиз ва уларнинг тақдири, ҳавомиз ва дарёларимиз мусаффолиги тўғрисидаги фикрларга чулғанади. Буларнинг муҳофазаси билан шуғулланадиган махсус ташкилот ва идоралар мавжуд, албатта. Қолаверса, давлатимиз бу ишни ҳамиша ўз назоратида тутади. Лекин бу одамлар бепарво, лоқайд бўлишлари керак, деган гап эмас. Тараққиёт олға интилади, шиддат билан, аёвсиз... Лекин бу табиатга ҳужум деган машъум туйғу билан боғлиқ бўлиб қолиши мумкин эмас. Яқинда телевизорда бир мультфильм томоша қилдим. Катта сойга катта қувурдан лойқа-ахлат, бензин ва ёғ-мой чиқиндилари ғувиллаб тушаяпти. Соҳилда ўтлаб юрган сигир сойга тушиб, чанқоқлик билан сувни шалоплатиб, яйраб-яйраб ичаяпти гўё... Сигирни уйда соғишди. Бир челак бензин-сут тушди. Ўша суюқликни «Запорожец» машинасига солишган эди, мотори потиллаб ўт олиб кетди. Мана сизга томоша!

Табиатга бундай муносабат ҳеч қандай қолипга сиғмайди! Табиат миллиард йиллаб эринмасдан «ишлаб», инсонга она-заминни ҳадя этди, абадий нурли кошона бўлсин деб! Кўм-кўк ҳаво, турфа ўтўлан, сермавж дарёлар, нуқра тоғлар, қушлар дунёсини бизга бердики, ҳаётимиз мазмунли, улуғвор бўлсин деб! Шаршаралар, дов-дарахтлар, уммонлару ўрмонлар, ҳатто Арктика музликларию Саҳройи Кабирлар ҳам бизга ранг-баранглик дунёси сифатида армуғон этилганки, токи кўзларимиз, қалбимиз қувончу оромдан яйрасин!

Баъзан газетаю журналлар, радио ва ойнаи жаҳон орқали: «...мунча миллиард тонна кўмир», «мунча газ... нефть... ўрмон... қазиб олдик, тайёрладик» деб мақтанишларимизни ўқиб, эшитиб, одам бирдан энтикиб кетади. Миллиард йиллик табиатнинг бойлигинин минг йилда ишлатиб қўймаяпмизми? Авлодларни, келажакни ўйлаяпмизми? Бунча совуққонлик, бунча мағрурлик, бунча дабдаба билан мақтанамиз! Фурсат бой берилмасмикин?

Шундай байрам кунида гинахонликка ўрин борми, дейилиши мумкин. Бор. Бизнинг ҳозирги кунларимиз, давримиз, қайта қуриш деган улуғ қудратимиз шунга даъват этади. Масала қўйиш, тўғри гапларни айтавериш осон. Лекин ишнинг ўзига ўтиш, ишнинг ўзи билан шуғулланиш пайти аллақачонлар етган. Ва бу иш буюк мамлакат миқёсида давом этаётир. Бироқ у ҳамиша, ҳар лаҳза эътиборни, фидойиликни, садоқатни талаб қилади.

СССР — дўст халқларининг буюк оиласи. Ҳаётимизда қандай зафарларга эришган бўлсак, барчаси ана шу бирлик, иноқлик билан амалга ошганлиги аниқ. 70 йиллик йўлимизнинг барча нурли босқичлари шу дўстлик билан шуълаланган. Ўзаро ёрдам, ўзаро таъсир, ўзаро бойитиш — барча иқтисодий ва маънавий юксалишларимиз мезони. Тенглик, ҳамкорлик, оға-инилик, борди-келди, қон-қариндошлик, меҳру оқибат инсонни улуғлайди. Рус тилини чуқур билиш, миллий тил ва маданиятларни ҳар томонлама ривожлантириш — ана шу заминда юзага келади.

Чарх уриб тинчлик қуши — оппоқ кабутарлар учар,
Етти рангда товланиб, осмон тўла шарлар учар.
Опчазорлар, олмазорлар пахта хирмоним мисол,
Еппиниб эсгач шамол, бирдан момиқ парлар учар.
Водийлар, қирлар, адирлардан яшил мавжлар келур,
Офтобнинг бағридан Ерни қучиб зарлар учар.
Шарқираб шодлик билан фаввора сапчир кўк сари,
Тип-тиниқ инжу бўлиб покиза гавҳарлар учар.
Май — баҳорким, бирма-бир очгай кўнгиллар розини,
Дилга дил пайғомин элтиб ишқли дафтарлар учар.
Олам элни масту мустағриқ этар гуллар иси,
Атр ўлиб буткул ҳаво раъною сафсарлар учар.
Талпинур бахтни тараннум айлаган байроқларим.
Чарх уриб тинчлик қуши — оппоқ кабутарлар учар.

Табиатнинг ўзи ранг-барангликка мойил. Дунёга ранг-баранглик керак. Бир хиллик — қашшоқлик. Дейлик, дунёда биттагина тил ягона гаплашув воситаси бўлиб қолса — бу оғир! Тиллар, урф-одатлар, феъл-атворлар, умуман турмуш тарзидаги ранг-баранглик ва шу асосда бирлашиш — мана бу ҳақиқий ҳаёт!

РЕСПУБЛИКА ДАЛАЛАРИДА

ОИЛАВИЙ ЗВЕНОЛАР

Гулистон районидаги Крупская номли колхоздан Э. Ҳакимов бошлиқ бригада пахтакорлари агротехника қоидаларини бузмай ва қўшимча маблағ сарфламай культивация ўтказишни ўз олдиларига вазифа қилиб қўйдилар. Ҳозирча улар бу вазифани уддаламоқдалар—коллектив иш сифати ва суръатига кўра кўпгина мусобақадошларидан олдинда бормоқда. Бу ерда экиш ишларига пухта тайёргарлик ва экишни уюшқоқлик билан ўтказганлик эвазига ниҳоллар яхши униб чиқди. Ҳамма ишлар пудрат қонунларига асосан бажарилмоқда.

Бригада хўжалик билан шартнома тузиб, мавсум охиригача салкам 450 тонна оқ олтин ва 250 тонна маккажўхори дони топшириш мажбуриятини олди. Ана шу йириклаштирилган бўлинмада пудрат 13 оилавий звенони бирлаштирди. Барча дала ишларини иложи борича кам маблағ сарфлаб ўтказиш учун ҳар бир звено даласида агротехника усулларини қўллашнинг аниқ графигини тузиб чиқдилар. Бригадага берилган жуда кам техникадан самарали фойдаланиш натижасида коллектив анча маблағни тежаш имконига эга бўлади.

Бу йилги мавсумда хўжаликда 74 та оилавий звено ташкил этилди. Пудратнинг ана шу шакли ёрдамида бу ерда колхознинг барча муаммоларини ҳал этиш ниятидадирлар.

ҲОСИЛ ЭРТА ЕТИЛАДИ

Қўриқ Бўз районидаги «Ленинчи» совхозидан С. Мирзаев бошлиқ бригада деҳқонлари Андижон областида биринчи бўлиб ғўза парваришига киришдилар.

Чигит эрта экилиб, бир вақтнинг ўзида ўғит солиниши, ҳавонинг илиқ келиши ниҳолларнинг униб чиқишини тезлаштирди. Шунинг учун ҳам хўжаликда ўтган йилдагидан 20 кун барвақт экинларга қатор ораалаб ишлов беришга киришдилар. Оилавий звенолар колхоз механизаторларининг ишини назорат қилиб, ниҳолларга ишлов бериш қоидалари бузилишига йўл қўймаяптилар.

Фарғона областининг деҳқонлари ҳам ғўза чопиғига киришдилар. «Комсомол» совхозидан О. Ортиқова бригадасида культивация билан бирга ерга маҳаллий ва минерал ўғит ҳам солинмоқда. Об-ҳаво шароити, экинларга ўз вақтида ишлов бериш, суғориладиган сув етарли миқдорда ғамлаб қўйилганлиги бу йил Фарғона водийсининг хўжаликларида ҳосилни эрта йиғиштириб олиш учун замин яратади.

СЕРДАРОМАД ПЕРКО

Сирдарё областидаги Руцкий номли совхоз фермаларига мўл-кўл барра озуқа келтирила бошланди. Кузда экилган перкога ўроқ тушди. Мирза Жўраев бошлиқ ем-хашак тайёрловчилар ихтисослашган бригадаси ўримни тугатди: ҳар гектар ердан 180 центнердан — планда белгиланганидан анча кўп кўк масса олинди. Бу ем-хашак тайёрлашни интенсив технологияга ўтказиш натижасидир.

Мўл ҳосил йиғиштириб олиш учун бригаданинг барча далаларига агрокарта тузилгани қўл келди.

Яшасин меҳнаткашларнинг халқаро бирдамлик куни — 1 Май!

(КПСС Марказий Комитетининг 1 Май чақириқларидан).

АҲМАДЖОН ҚУРБОНОВ НОМИ БЕРИЛДИ

1941 йилда ҳарбий мактабни тугаллаб урушга кетган Аҳмаджон Қурбонов дастлаб взвод, кейинчалик рота ва батальон командири сифатида юзлаб жангларда қатнашди. Гвардиячи майор айниқса Тухлино қишлоғида душманнинг таянч нуқтасини йўқ этишда, Нарва дарёсидан ўтишда жасорат кўрсатди. СССР Олий Совети Президиумининг 1945 йил март ойидаги фармони билан унга Совет Иттифоқи Қаҳрамони унвони берилди. Лекин жасур йигитга юксак унвонни ўз қўли билан олиш насиб этмади. У Польшани озод этиш пайтида ҳалок бўлди. А. Қурбонов шунингдек «Қизил юлдуз», «Қизил Байроқ», орденлари, медаллар билан тақдирланган эди.

Қаҳрамонлар асло ўлмайдилар, ҳамиша эл эъзозида бўладилар. Яқинда А. Қурбоновнинг хотираси абадийлаштирилди. У ўқиган Самарқанд область Жомбой районидаги ўрта мактаб колхозлараро пионерлар лагери, пионерлар уйи, Жомбой шаҳридаги марказий кўчаларнинг бири, болалар боғчасига унинг номи берилди. Йирик пахтачилик совхози эса қарийб йигирма йилдан буён Аҳмаджон Қурбонов номида.

Б. ШУКУРОВ.

ҲИНД АЁЛЛАРИ ТОШКЕНТДА

30 апрель куни республика пойтахтига келган Ҳиндистон хотин-қизлари делегациясини Тошкент жамоатчилиги вакиллари гулдасталар, дўстона табрик сўзлари билан кутиб олдилар. Делегацияга Ражастон штати туризм ва хотин-қизлар фаровонлиги министри Гирижа Вьяс бошчилик қилмоқда.

Делегация Тошкентда очиладиган Совет — Ҳиндистон хотин-қизлар семинарида иштирок этади. Семинарда хотин-қизларнинг ижтимоий фойдали меҳнатда қатнашуви, таълими, ҳунар-техника жиҳатидан тайёргарлиги ва улар меҳнатини муҳофаза қилиш масалалари муҳокама этилади. Айни вақтда Ўзбекистон пойтахтида «Ҳиндистон хотин-қизлари» виставкаси намойиш қилинади. Виставканинг очилиш маросимида ҳиндистонлик меҳмонлар иштирок этадилар.

Тошкент аэропортида Ҳиндистон хотин-қизлари делегациясини Ўзбекистон касаба союзлари республика советининг раиси, хотин-қизлар республика кенгашининг раиси Ҳ. Алимова, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари С. У. Султонова, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг секретари Л. Ш. Беккулбекова, Совет хотин-қизлари комитетининг вакиллари А. А. Иванова, Ф. А. Абдураҳмонова, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

(ЎзТАГ).

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ БОШ СЕКРЕТАРИ М. С. ГОРБАЧЕВНИНГ

МОСКВА ВА БУТУН РУСЬ ПАТРИАРХИ ПИМЕН ҲАМДА РУСЬ ПРАВОСЛАВИЕ ЧЕРКОВИ СИНОДИНИНГ АЪЗОЛАРИ БИЛАН УЧРАШУВИ

Бундан бир мунча вақт илгари патриарх Пимен М. С. Горбачевга мактуб ёзиб, Русда христианлик жорий этилганлигининг 1000 йиллиги муносабати билан учрашишни илтимос қилган эди.

29 апрель куни М. С. Горбачев Кремлнинг Екатерина залида патриарх Пимен ва Русь православие черкови синодининг аъзолари — Киев ва Галиция митрополити Филарет, Ленинград ва Новгород митрополити Алексий, Крутицкий ва Коломенский митрополити Ювеналий, Ростов ва Новочеркасск митрополити Владимир, Минск ва Белоруссия митрополити Филаретни қабул қилди.

М. С. Горбачев учрашув бошида бундай деди:

Сиз билан суҳбатлашишдан хурсандман, сўзларингизни эшитиш ва саволларингизга жавоб қайтаришга тайёрман.

Биз Русда христианлик жорий этилганлигининг 1000 йиллиги арафасида учрашмоқдамиз. Бу воқеа ҳам диний, ҳам ижтимоий-сиёсий аҳамият касб этди, зеро бу Ватанимиз тарихи, маданияти ва Русь давлатчилиги равнақининг кўп асрли йўлида шонли босқичдир.

Бу ҳаяжонли воқеаларга, ниҳоятда ўткир сиёсий тўқнашувларга тўла катта ва мураккаб йўлдир. Аммо мен бу йўлдан Русь черкови учун унинг тарихида энг муҳим босқичлардан бири бўлган 70 йилни алоҳида ажратган бўлур эдим. Бу Совет ҳокимиятининг 70 йили бўлиб, черков бу даврда тарихда мислсиз социал шароитларда яшаб ишламоқда.

Ёш Совет республикаси эълон қилган черковни давлатдан ва мактабни черковдан ажратиш ҳақидаги Декрет Россияда таркиб топган черков-давлат муносабатларида туб бурилишни бошлаб берди. Яқинда Лениннинг ана шу Декрети 70 йиллик юбилейи нишонланди, Мазкур Декрет черковнинг ўз фаолиятини ташқаридан бирон-бир аралашувсиз амалга оширишга имконият берди. Ифодали қилиб айтганимизда, Улуғ Октябрь социалистик революциясининг халоскорлик руҳидан кўп миллатли жамиятимиздаги барча диний ташкилотлар ҳам баҳра олди.

Давлат—черков муносабатлари осонгина ва силлиқ тарзда таркиб топгани йўқ. Барча иерархлар ҳам Декретнинг моҳиятини дарҳол уқиб ололмадилар. Декрет замиридаги ғояларни идрок этиш учун вақт керак бўлди.

Диний ташкилотларга ҳам шахсга сиғиниш давридаги фожиали воқеалар таъсир қилди. Бу даврга социалистик принциплардан чекиниш деб якдиллик билан баҳо берилди, энди ушбу принциплар қайтадан тикланди.

30-йилларда ва ундан кейинги йилларда черковга ва диндорларга нисбатан йўл қўйилган хатолар тузатилмоқда. Ҳозир бу ҳақда газета ва журналларимиз ошкора ва холисона ёзмоқдалар. Газета ва журналларнинг саҳифаларида черковнинг фикр-мулоҳазаси, сизларнинг ҳам фикр-мулоҳазаларингиз янграмоқда.

СССР Конституцияси барча гражданларнинг тенг ҳуқуқлилигини гарантиялайди. Диндор ва даҳрий меҳнаткашлар реал тенг ҳуқуқлилик ва реал озодлик деб тарихда биринчи социалистик революцияни амалга оширдилар, социализм биносини бунёд этиб, елкама-елка туриб меҳнат қилдилар, Улуғ Ватан уруши йилларида эса фронтда ёнма-ён туриб жанг қилдилар, мамлакат ичкарисида мардона ишладилар. Фашизм билан ҳаёт-мамот курашида социализмни ҳимоя қилиб қолган барча совет кишиларини ягона тақдир, бениҳоя оғир синовлар жипслаштирди.

Руҳонийларнинг ўша сурони йиллардаги ватанпарварлик даъватлари, мудофаа фонди учун маблағ йиғиш мақсадида ўтказган оммавий кампаниялари хотирада қолган. Диндорлардан тушган маблағ эвазига Александр Невский номидаги жанговар самолётлар эскадрильяси ва Дмитрий Донской номидаги танк колоннаси қурилган эди.

Фақат диния вазифаларини бажаришга даъват этилган черков инсониятни ҳаяжонга солиб турган мураккаб муаммолардан, жамиятда содир бўлаётган жараёнлардан четда тура олмайди. Мамлакатдаги диний ташкилотларнинг тинчликпарварлик фаолияти, уларнинг ядровий қуролсизланиш учун курашга қўшаётган ҳиссаси жуда юксак баҳога лойиқдир. Руҳонийларнинг инсонпарварлик учун, халқлар ўртасидаги адолатли муносабатлар учун кураши, Совет давлатининг ички ва ташқи сиёсатини қўллаб-қувватлаётгани ҳам худди ана шундай юксак баҳога муносибдир. Буларнинг ҳаммаси социализмнинг инсонпарварлик идеали кўнглига яқин ва тушунарли бўлган диндорларнинг эзгу-орзуларига мос тушади. Бу позицияни бутун жамиятимиз маъқулламоқда.

Диндорларнинг аксарияти қайта қуришни мақбул, деб топдилар. Мамлакатдаги социал-иқтисодий жадаллаштириш планларини амалга оширишга, демократия ва ошкораликни ривожлантиришга катта ҳисса қўшмоқдалар. Худди ана шундай шароитларда кенг кўламдаги ижтимоий мулоқот имконияти очилди. Дин арбоблари маданият фонди, В. И. Ленин номли Болалар фонди, «Ватан» жамияти сингари жамоатчилик ташкилотлари ишида фаолроқ иштирок эта бошлади. Совет давлати диндорларнинг илтимосини инобатга олиб, Москвадаги авлиё Данилов монастирини, Калуга областидаги «Оптина пустинь» тарихий обидасини, Ярославль областидаги Толг монастирини черков ихтиёрига берди. Давлат Русда христианлик жорий этилганлигининг 1000 йиллигини мамлакатда байрам қилиш учун зарур шарт-шароитларни таъминлади.

Ҳозир виждон эркинлиги ҳақида янги қонун ишлаб чиқилмоқда, мазкур қонунда диний ташкилотларнинг манфаатлари ҳам акс этади. Буларнинг ҳаммаси қайта қуриш ва Совет жамиятини демократиялаш шароитида давлат — черков муносабатларига янгича ёндашувларнинг яққол самарасидир.

Ҳозир биз динга, черковга, диндорларга нисбатан ленинча принципларни тўла-тўкис тикламоқдамиз. Черковга, диндорларга муносабат барча меҳнаткашларнинг, бутун халқнинг бирлигини мустаҳкамлаш манфаатлари билан белгиланиши керак.

Биз дунёқарашларимиздаги ўткир тафовутларни аниқ кўриб турибмиз. Аммо шу билан бир қаторда мавжуд вазиятни реалистик йўсинда ҳисобга олмоқдамиз. Диндорлар — совет кишилари, меҳнаткашлар, ватанпарварлардир ва улар ўз эътиқодларини муносиб тарзда акс эттириш ҳуқуқига батамом эгадирлар. Қайта қуриш, демократиялаш, ошкоралик уларга ҳам тааллуқлидир, тааллуқли бўлганда ҳам тўла-тўкис, бирон-бир чеклашларсиз тааллуқлидир. Бу гап айниқса ахлоқ-одобга ман-

(Давоми 3-бетда).

ЯШАСИН ҚАРДОШЛИК

КАСТРО ИСМ ҚЎЙГАН ҚИЗАЛОҚ

Кечки пайт. Фарида опа ошхонада куйманиб юрибди. Тўнғич қизи Гавҳар дазмол босаяпти. Турсунбой ака телевизор қулоғини бураб, диванга ўтирган эдики, ўғиллари Фурқат билан Шуҳрат кириб келишди. Хонтахта атрофида жам бўлишганда ҳовлида ўйнаб юрган Гуарина «Дада, Кубадан хат» дея қўлида конверт билан чопқиллаб кирди. Хонадон соҳиби ёзувга кўз югуртирди. Мактуб кубалик қадрдони Рубен Альфонисдан экан. Эҳ-ҳа, Рубендан! У билан озмунча тер тўкишдими?... Тонгга уланган қуюқ суҳбатлар, янги навлар устида бўлган қизғин баҳслашувлар, бирга ўтказишган тўй-томошалар...

Оила аъзолари Турсунбой акани қуршаб олишди. Эсида экан: ўзбекистонлик дўстини туғилган куни билан табриклабди. Ишлари ҳақида ёзиб: «Сиз яратган шоли навидан бултур 92 центнердан ҳосил олдик. Бунинг учун Сизга катта раҳмат», — деб миннатдорчилик билдирибди.

Хатни буклаб конвертга жойларкан, Турсунбой аканинг кўнгли равшан тортди. Ёқимли туйғу оғушига олиб, қорачадан келган юзига табассум қўнди. Беихтиёр кўз олдида Озодлик ороли, унинг меҳнатсевар олиму деҳқонлари гавдаланди. Сарҳадсиз шолипояларда марварид бошоқлар мавжлангандек бўлди...

У Кубани, айниқса бу гўзал юрт билан хайрлашув дақиқаларини яхши эслайди. Мартнинг бошлари эди. Озодлик оролида бир неча йил хизмат қилган совет мутахассислари Ватанга жўнаш олдидан Ҳукумат уйига таклиф этилдилар. Улар орасида шоличилик селекцияси бўйича бош маслаҳатчи, қишлоқ хўжалиги фанлари кандидати Турсунбой Исҳоқов ҳам бор эди.

Куба республикасининг партия ва ҳукумати бошлиғи Фидель Кастро уларнинг меҳнатига юқори баҳо бериб, миннатдорчилик изҳор қилди.

— Турсунбой Эргашевичдан беҳад хурсандмиз, — деди унга алоҳида тўхталиб. — У кубалик деҳқонларга шоли етиштиришнинг илғор тажриба мактабини яратиб берди...

Кенг залда гулдурос қарсаклар янграци.

Эртаси куни уларни Хосе Марти аэропортида илиқ кузатишди. Улкан ҳаво кемаси самога кўтарилиб, Москва томон йўл олди.

Турсунбой ака иллюминатордан уни кузатаётган диёрга суқланиб қаради. Пастда турнақатор иморатлар гугурт қутисидай кўзга ташланади. Асфальт кўчалар илон изини эслатади. «Хайр, Озодлик ороли. Хайр, дўстлик маскани. Хайр, меҳрим тушган азиз одамлар, вужудимга сингган саховатли далалар...» — дея беихтиёр пичирлади у. Шунда кўнгли алланечук бўлиб кетди. Кўзларида ёш ҳалқаланди. Ҳа, роса 12 йил хизмат қилган замин билан хайрлашиш осон эмасди. Кубаликлар тилини, дилини, ўрганди, кўплаб қадрдонлар орттирди. Бу мафтункор масканда биринчи ўргангани «амистад», яъни «дўстлик» сўзи бўлди. Ҳозир кубаликлар билан равон гаплаша олади. Муҳими: ўтган йилларда билим ва тажрибасини маҳаллий деҳқонлар билан баҳам кўрди. Ўзбекистонда бошлаб қўйган илмий ишларини ҳам давом эттирди. Республикамизда тўпланган тажрибани у ерда қўллаш, субтропик иқлимда навларни чатиштириш янгиларини яратишга имкон берди. Оғир меҳнатдан чўчимади. Уззу-кун шолипояларда кузатишлар олиб борди, ўқиб изланди. Янги навларни тажрибадан ўтказди.

Кубадалигида туғилган юрти — серқуёш диёрни ҳамиша эслаб, талпиниб юрди. Меҳнат отпускаларида қадрдон коллективи — Ўзбекистон шоличилик илмий тадқиқот институтига келар, яратган навларини бу ердаги ҳамкасблари билан синаб кўрарди.

Кўп йиллик изланишлар самарасиз кетмади. Шолининг бир неча дурагайлари яратилдики, уларда республикамизда экилаётган мазали ва тўйимли навлар билан Кубадаги ойнасимон ҳамда чўзиқ навлар омухталашди. 1978—1983 йиллар давомида ҳамкорликда «Карибе—1», «ИР—1529», «Хукарита—104» сингари ўртапишар навлар яратилди, улар Куба шолипояларининг асосий қисмига экилди. Ҳозир «Хукарито—104» республикадаги барча экин майдонларининг 75—80 процентида ўстирилмоқда. Илғор хўжаликларда гектаридан 80—90 центнердан ҳосил олинаяпти.

1984 йилда яна бир серҳосил, тезпишар нав — сердон «Амистад—82» нави олинди. У йилига икки марта экилиб, баракали хирмон кўтарилаяпти.

Аввалги йили Кубада етиштирилган ва Ўзбекистон учун районлаштирилган «Лазурний» нави шоликорларимизга тақдим этилди. У Италияда экилаётган узун шоли ва «ВИР—4977» навларини биздаги «УзРОС—59» билан чатиштириш натижасида олинди. Янги нав бошоқларининг бўлиқлиги, тиниқ ойнасимонлиги, технология ва кулинария талабларига тўла жавоб бериши билан бошқаларидан ажралиб туради. Ташқи кўриниши томорқа шароитида экиб келинаётган маҳаллий девзирага ўхшаб кетади. Лекин, ҳосилдорлиги тубдан фарқ қилади. Девзираники гектар бошига 25—30 центнер бўлса, «Лазурний»ники 65—70 центнердан ошади. Бундан ташқари кейингисининг пояси бақувват, ётиб қолмайди, дони тўкилмайди.

Яна бир афзаллиги — «Лазурний» республикамизда экилаётган «УзРОС—7—13»-га нисбатан 10—12 кун барвақт пишади. 100 килограмм шолидан 62—63 килограмм гуруч чиқади. Палов тайёрлаш жараёнида гуручларнинг шакли катталашади, бироқ эзилмайди. Унинг давлат нав синаш станцияларидаги ҳосилдорлиги 70—75 центнерни ташкил этди. Хуллас, «Лазурний» асосий параметрлар бўйича жаҳон стандарти талабларига жавоб берувчи навлардан нафақат қолишмаслиги, балки кўп жиҳатдан афзаллиги исботланмоқда.

— Бу нав республикамизда негадир кенг майдонларга экилмаётир, — дейди Турсунбой ака хомуш. — Ҳолбуки, Қозоғистоннинг Чимкент области хўжаликларида талаб катта. У ерда «Комсомол» ва «Восход» совхозларида бултур гектаридан 69—73 центнердан хирмон кўтарилди.

Турсунбой Исҳоқовнинг эътирозлари ўринли. Олдингдан оққан сувнинг қадри йўқ, деганларидек, ўзбекистонлик олим яратган истиқболли нав Кубада, қардош Қозоғистонда экилиб, яхши ҳосил олинаётган бўлса-да, ўз республикасида қадр топмаяпти. Республика Агросаноат давлат комитети ва ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлимидаги мутасадди ўртоқлар буни ўйлаб кўришганмикан?

Бу ҳақда шоличилик илмий тадқиқот институтининг директори, қишлоқ хўжалиги фанлари кандидати Абдулҳоди Раҳмоновнинг фикри билан қизиқдик. У ҳам «Лазурний» навига кенг йўл очиб бериш зарурлигини таъкидлади.

Шу ўринда бироз мулоҳаза юритайлик. Агар «Лазурний» нави катта майдонларга экилса, тўрт-беш йилда республикадагина эмас, мамлакат аҳолисини юқори сифатли гуруч билан таъминлаш, ҳатто четга чиқариш имкони туғилади. Жаҳон бозорида фақат шундай гуруч харидоргир ҳисобланади.

Турсунбой ака яна бир масалани ўртага ташлади. Унинг таъкидлашича, ҳалигача гуручларга табақалаштирилган харид нархлари белгиланмаган. Бу шоличилик ривожига, сифатли навни кенг майдонларга экишга, таъми юқори гуруч етиштиришга тўсқинлик қилади.

Ҳозир Турсунбой Исҳоқов янги навлар яратиш борасида илмий изланишларни давом эттирмоқда. Яқинда у ва институт ходимлари давлат сорт синаш станциясига «Аланга» навини тақдим этишди. «1956—82», «1182—84», «1291—84», «1460—85» сингари навларни эса ўз тажриба участкаларида синовдан ўтказилаяпти. Шоличиликни илмий негизга кўчириш, замин саховатини, деҳқончилик маданиятини оширишда шоликорларга амалий ёрдам бериш коллективнинг эзгу нияти. Бу хайрли ишда тиниб-тинчимас селекционер олим Турсунбой Исҳоқовнинг ҳиссаси катта бўлмоқда.

...Тўйтепада Турсунбой ака хонадонини «Кубаликлар оиласи» деб аташади. Мабодо сўрагудек бўлсангиз, «Кубада хизмат қилган киши-да, ҳув анави уйда туришади», — дея йўл кўрсатиб қўйишади.

Оилани Озодлик ороли билан меҳр ришталари ҳамон боғлаб турибди. Турсунбой аканинг кенжа қизи Гуаринага бу юрт айниқса қадрли. Чунки у шу ерда туғилди. Қизалоқ дунёга келганда бундан хабар топган Фидель Кастро Турсунбой акани янги фарзанд билан табриклаб, исмини Гуарина қўйишни айтган ва буни шундай изоҳлаганди:

— Гуарина мамлакатимизда эъзозга сазовор бўлган аёлнинг исми. У Куба хотин-қизлари орасидан биринчи бўлиб испаниялик мустамлакачиларга қарши исён кўтарган довюрак аёл. Тилагим — қизингиз унга ўхшаб халқпарвар инсон бўлиб етишсин.

Бу Турсунбой акага ҳам, рафиқаси Фарида опага ҳам маъқул тушганди. Мана, ҳозир ўша қизалоқ олтинчи синфни тугатаяпти...

О. ТИЛОВБЕРДИЕВ.

Учқўрғон районидаги «Андижон» колхозида яхши анъана бор: правление раҳбарлари оқсоқоллар, куч-қуввати, билими, ғайратини қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга сарфлаган, бугунги кунда кексалик гаштини сураётган ветеранлар билан тез-тез учрашиб, деҳқончилик муаммолари, турмуш масалалари ҳақида маслаҳатлашиб туришади.

СУРАТДА: правление раиси Олимжон Сотволдиев колхоз ветеранлари М. Аҳмедов, Т. Ўролов, Ў. Жалолов ва А. Ҳакимов билан суҳбатлашмоқда.

В. МОЛГАЧЁВ ва Т. ҲАМРАҚУЛОВ фотоси.

ЯШАШ, ЯРАТИШ ИШҚИ

ЯРИМ ЙИЛЛИГИ ТАЙЁР!

Озиқ-овқат программаси ижросига баракали улуш қўшиш учун курашаётган Сариосиё районидаги «Коммунизм» совхози маъмурчилик бунёдкорлари давлатга ярим йиллик пландаги 490 тонна ўрнига 600 тонна семиз гўшт топшириб, белгиланган маррадан ўздилар. Ҳар бош қорамол 425 килограмм, чўчқа 131 ва қўй 67 килограмм тош босди.

У. НОРМАТОВ.

ФАРОВОНЛИК НИШОНАСИ

— Хўжалик юритишнинг самарали механизми ҳаракати оилавий пудрат гардишидан бошланади, — дейди «Нурота» совхози (Навоий области)га қарашли 3-ферма бошқарувчиси Омонбой Наврўзов. — Меҳнатни ташкил этишнинг истиқболли усулига ўтганимиздан сўнг чўпонлар турмуш тарзи янада яхшиланди. Агар ферма коллективи бултур 290 минг сўм фойда олган бўлса, бу йилги дастлабки сарҳисоблар янада баракали даромаддан дарак бермоқда. 25 та отарда ўн мингдан зиёд совлиқ қўзилаб бўлди.

Шу кунларда чўпон-чўлиқлар ям-яшил яйловлар бағрида сурувни меҳр билан боқишаяпти. Эрта-индин жун қирқими бошланиб кетади.

Э. ЎРОЛОВ.

ЯМ-ЯШИЛ ГИЛАМ

Чироқчи районидаги Охунбобоев номли совхознинг 7-бўлими деҳқонлари алмашлаб экиш режасига риоя қилиб бу йил 170 гектар майдонга беда уруғи сепган эдилар. Мана, бугунги кунда бедазорлар ям-яшил гиламни эслатади. Тупроқ унумдорлигини ошириш, озуқа базасини мустаҳкамлаш омили ҳисобланган бу экин ўроққа келиб қолди. Неъмат Аҳмедов, Омон Тожиев, Нарзулла Бобомуродов сингари ишчи ва механизаторлар беданинг биринчи ўримига зўр ғайрат билан шайланиб турибдилар.

Б. БОБОРАҲМАТОВ.

ПАРВАРИШ ҚИЗҒИН

Ўзбекистон ССР Олий Совети депутати Турсунбой Турғунов бошлиқ бригада миришкорлари Ленинград районидаги Энгельс номли колхозда экин-тикинни биринчилар қатори тугаллаган эдилар. Айни пайтда баравж ниҳолларга комплекс ишлов бериш бошланиб кетди. Шу хўжаликда 101 гектар майдонда дала маликаси ўстираётган Мунавваржон Султонов бошлиқ бригадада ҳам парвариш қизғин. Умуман бу йил Ленинград райони маккажўхорикорлари 768 гектар майдонда дон учун, 420 гектар ерда кўкпоя учун паҳлавон экинни ўстираяптилар.

А. ТЎХТАСИНОВ.

КОЛХОЗДА МОНОЛИТ УЙЛАР

2-«Андижаноблагропромстрой» трестининг 123-кўчма механизациялашган колоннасида ишлаётган А. Абдураҳмонов бригадасида меҳнат унумдорлиги 40 процент кўпайди. Бригада Жалолқудуқ районидаги Димитров номли колхозда монолит керамзит-бетондан экспериментал уйлар қурмоқда. Ўтган йили 17 та уй фойдаланишга топширилган эди. Бу йил бинокорлар яна 36 та коттеж қуриб бериш мажбуриятини олганлар.

— Иссиқ об-ҳаво монолит уй қурилишининг энг яқин ёрдамчисидир, — дейди кўчма механизациялашган колонна бошлиғи А. Эшмуродов. — Баҳор келиши билан иш суръатларимиз жуда тезлашди. Уйларнинг деворларини бор-йўғи тўрт кун ичида тиклаяпмиз. Шунинг ҳисобига, агар ғиштдан қуриладиган уйлар билан солиштирадиган бўлсак, ҳар бир уйни тиклашда 15 кунни тежаяпмиз.

Яна шуни ҳам айтиш керакки, бундай метод билан ишлаш натижасида ғиштга эҳтиёж қолмаяпти, ёғоч-тахта материаллари сарфлаш 20 процент камайди.

(ЎзТАГ).

Александр ПУНЧЕНОК.

БАУМАН РАЙОНИДА

Аввал келишиб олинганидек соат олтида Москва партия комитетининг секретари А. Мясников билан Биринчи май комиссиясининг раиси И. Цивцивадзе Москва ишчиларининг йиғилиш ва митингларига бирга бориш учун Лениннинг олдига келишди.

Владимир Ильич нутқ сўзлашни, тўғрироғи, йиғилишларда қатнашишни яхши кўрарди. Аммо ўзи президиумга сайланадиган тантанали йиғилишларни ёқтирмасди. Айниқса, ишчиларнинг йиғилиш ва митингларида иштирок этишни хуш кўрарди.

У йиғилишга келиб одамлар эътиборини ўзига тортмай, уларни тинглагач, мажлис руҳига киришиб кетган пайтларида айниқса мамнун бўларди.

Оддий кишиларнинг унча силлиқ бўлмаган, гоҳида поймапой, лекин ҳамиша ҳаққоний нутқларидан Ленин ҳаётий фактларни билиб оларди.

Мана бугун ҳам у ишчиларнинг йиғилиш ва митингларига боришга ҳозирланарди. Шунга қарамай Мясников билан Цивцивадзе уни олиб кетгани келишганда Ильич илтимос қилди:

— Фақат бир оз кутиб турайлик, ўртоқлар. Синглим Мария Ильинична ҳам биз билан кетади. Унгача Москвадаги шанбалик натижаларини гапириб берсангиз.

Мясников хитоб қилди:

— Биз икки юз қирқ минг киши мўлжаллаган эдик.

Цивцивадзе ҳаяжон билан гапни бўлди:

— Лол қоладиган кўтаринкилик!... Ярим миллион!...

Лениннинг севинч тўла юзини шу пайтда кўрсангиз эди. Лекин Цивцивадзе шу дамдаёқ ҳамма ишнинг чатоғини чиқарди. У Кремлда Халқ Комиссарлар Советининг ходимлари, айниқса Ленин қандай ишлаганини ҳикоя қила кетди. Кимдир буни ахборотга ҳам киргизибди.

Владимир Ильич қовоғини солиб турди-да, охири чидай олмай, жаҳл билан Цивцивадзенинг гапини бўлди:

— Тўхтанг, Илья Венедиктович! Ҳозир ўзингиз айтиб турибсиз, ярим миллион киши ишлади деб, нега энди биргина мени алоҳида кўрсатишни лозим деб ҳисоблайсиз. Агар мен сизни яхши билмаганимда эди, худо ҳақи, ғоят номаъқул одам экан, деб ўйлардим. Айтгандек ахборотда ҳам тўғрилаб қўйинг: мен куннинг охиригача ишлаганим йўқ.

Мария Ильинична отланиб чиқди. Ҳамма шошилиб автомобилга ўтирди ва жойлаша бошлади. Ажабо, Владимир Ильич ҳали ҳам шошилмасди. Бунинг устига соатга қараб олди-да, шофёрга мурожаат қилди:

— Илтимос, ўртоқ, тез ҳайдашнинг ҳожати йўқ. Ихтиёримизда ҳали анча вақт бор.

Бауман районида Ленинни кутишмаган эди. Халқ уйининг зали одам билан лиқ тўла бўлса ҳам ҳали йиғилиш бошланмаганди. Район раҳбарлари келишмаган эдилар. Ленин ва унинг ҳамроҳлари саҳнага аранг ўтиб олишди. Шу пайт Владимир Ильич бирдан, ўз табиатига хос бўлмаган даражада, шошилиб қолди.

— Мен ҳозироқ сўзга чиқаман, — деди у. — Лекин ҳеч қандай президиумнинг ҳожати йўқ. Эълон қилинг.

Ҳеч ким қаршилик кўрсатишга ботина олмади. Мясников митингни очиб, Ленинга сўз берди.

— Ўртоқлар, сўз бугунги кун нотиғи ўртоқ Ленинга.

Гулдурос қарсак янгради. Ҳаммаёқ худди шалоладек гувуллаб кетди.

Ленин анчагача гапиролмай турди. У саҳнада у ёқдан-бу ёққа бориб келарди.

Нимчасининг чўнтагидан соатини олиб, уни ғоят маъноли қилиб черта бошлади. Ҳеч нима ёрдам бермасди. Кутишдан бошқа илож йўқ эди. Лекин ҳамма нарсанинг вақти-соати бор. Зал тинди. Ленин гап бошлади:

— Ўртоқлар, сизларнинг қарсакларингизни Биринчи май табриги сифатида қабул қилишимга ижозат бергайсизлар...

Нутқини давом эттиришга имкон беришмади. Яна қарсак ва табрик хитоблари янграб кетди.

Яна кутишга тўғри келди. Қарсаклар тўхташи билан Владимир Ильич куйиниб гапирди:

— Ўртоқлар, сизларнинг қарсакларингиз мени ғоят ноқулай аҳволга тушириб қўяяпти...

Зал сув қуйгандек тинчиб қолди ва Ленин нутқини давом эттирди. У Совет ҳокимиятининг аҳамияти ҳақида, Қизил Армия ҳақида, аксилинқилоб ҳақида, халқаро пролетар байрами — 1 Май муносабати билан ишчилар синфининг жипслашуви ва кураши ҳақида гапирди.

Ленин содда тилда тушунарли қилиб, ўта завқ-шавқ билан гапирди. Унинг нутқлари доимо бағоят ишонтириш қудратига эга бўларди.

Владимир Ильич нутқини ҳамма диққат билан, нафасни ичга ютиб тинглади. У нутқини тамом қилгандан кейин барча саволларга жавоб берди, лекин ишчилар саройининг очилиш маросими қачон бўлади, деб савол бериш ҳеч кимнинг хаёлига ҳам келмади.

Бу ҳақда Ленин жўнаб кетгандан кейингина эслаб қолишди.

В. И. Ленин номидаги ишчилар саройининг очилиш маросими унинг иштирокисиз ўтди.

Н. ОРИФЖОНОВ таржимаси.

МУКОФОТГА — «ВОЛГА»

Область Советининг депутати, КПСС аъзоси Орол Оллодўстов бир неча йилдирки Ғузор районидаги Охунбобоев номли совхознинг 4-бўлимида бригада бошлиғи. Меҳнат аҳли пахта тайёрлаш плани бажарилмаган йилни эслолмайди. 1987 йилда давлатга 210 тонна ўрнига 264 тонна ипак пахта сотилди. Бунинг эвазига ишчилар мўмай даромад олдилар. Бригада саркори Орол Оллодўстов эса «Газ-24» енгил машинаси билан мукофотланди.

Пахтакорларнинг бу йилги режалари катта: ҳосилдорлик гектар ҳисобига 35 центнерга етказилади. Шу ниятда ҳамма ғайрат кўрсатмоқда. Чигит экиш аллақачон тугалланган. Эрта-индин ғўза қатор ораларига биринчи ишлов берилади.

И. МАЛЛАЕВ.

Қишлоқда турмуш маданияти

БОЗОРМИСАН—БОЗОР

Пахтачи районида қурилган савдо маркази ҳаммага манзур бўлди

Шарқ бозорлари бошқа жойлардагидан нимаси билан фарқ қилади? Албатта, ўзига хослиги — фойдаланишга қулайлиги, қут-баракаси ва серфайзлиги билан. Пахтачи райони маркази — Зиёвуддин посёлкасида яқинда қурилиб аҳоли хизматига берилган янги бозор ҳам кўпчиликда ана шундай илиқ таассурот қолдирмоқда.

Савдо масканини айланамиз. Усти ёпиқ расталар баҳаво, кенг ва ораста. Саҳий еримизда етилган анвойи мевалар кўзни қувонтиради. Умуман маҳсулот турларини санайман, десангиз анчамунча вақтингиз кетади. Чор атрофда турли дўконлар, маиший хизмат бинолари, ошхоналар.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари савдосига айниқса кенг ўрин ажратилган. Колхозлар пландан ташқари етиштирилган ноз-неъматнинг маълум қисмини бозорда сотиш ҳуқуқи берилганидан фойдаланиб, бу ерда 10 та мева-сабзавот дўконини очишди.

Кооператив савдо ташкилотларига қарашли магазинлар ноз-неъмат нисбатан камайган қиш мавсумида ҳам серфайз. Анор, лимон, нўхат, саримсоқ, сабзи, пиёз— кундалик эҳтиёж учун зарур ноз-неъматларда узилиш сезилмади. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг айрим тақчил турларини топширганлар эса тайёрлов идорасининг махсус магазинидан харидорбоп моллар сотиб олишди. Тайёрлов идорасининг ана шу ердаги пунктида аҳолидан тери, жун, суяк ва иккиламчи хом ашёлар қабул қилиш йўлга қўйилди.

Бозорнинг бир томонида новвойхона. Унда қип-қизил, хушбўй, ширин нонлар ёпилмоқда.

— Бизда илгари миллий новвойхона йўқ эди, — дейишди харидорлар. — Тандир нони зарур бўлганида қўлдан икки-уч баравар қимматига сотиб олардик. Бозор ичида новвойхона қурилгани айни муддао бўлди. Бу ерда ёпилган нонлар ҳам арзон, ҳам мазали.

Миллий таомлар тайёрланаётган бўлмаларни айтмайсизми! Кабоб, манти, сомса, қовурилган балиқ павильонлари, Нарпай каналининг шундоққина соҳилида ёзги чойхона. Иссиқ-илиқ мавсумларда қатор ўчоқларда палов дамлаш, канал суви эпкинида мириқиб ҳордиқ чиқариш мумкин.

Маиший хизматнинг кўпгина турлари бозорга кўчирилди. Масалан, «Мебель уйи» очилиб, унда қишлоқ аҳолиси талаб-эҳтиёжи ҳисобга олинган ҳолда чорпоя, хонтахта, сандиқ, эшик-ром ва бошқа буюмлар, уй-рўзғор ашёлари тайёрлаш йўлга қўйилди. Эҳтиёждан келиб чиқиб, шу ерда оҳак пишириш печи қурилди. Эндиликда шахсий иморат қурганлар, уй-жойини оқлаш ва тамирлашни истаганлар бир пайтлардагидек сарсон бўлмайдилар: оҳакни маиший хизмат кўрсатиш комбинати ҳисобидан қатъий белгиланган баҳода харид қилишади.

Бозорда очилган темирчилик устахонаси кўпчиликни, айниқса мамнун этмоқда. Сир эмас, қадимдан аҳолининг эҳтиёжини қондириб келган, қарийб ҳар бир қишлоқда ишлаб турган кўплаб темирчилик устахоналари кейинчалик эътиборсизлик туфайли йўқ бўлиб кетди, Пахтачи районида ҳам қолмади. Ҳаёт тажрибаси эса ҳатто ҳозирги космик асрда бу қадимий ҳунармандчиликка эҳтиёж йўқолмаганини кўрсатмоқда.

Устахонада ота-бола Зайни ва Тойир Мирзаевлар меҳнат қилишаяпти. Зайни ака райондаги қишлоқ хўжалиги техникаси ремонти устахонасида 32 йил темирчилик қилди. Пенсияга чиққанидан кейин ҳам севимли касбидан кўнгил узмади. Бозор майдонида устахона очилгач, ғайрат билан ишга киришди. Ўғли Тойирга ота-боболар касбини иштиёқ билан ўргатмоқда.

— Ўроқ, болта, норвон, мол-ҳол боғлаш учун темир қозиқ... — Зайни ака аҳоли буюртмаси асосида тайёрланаётган ашёлар турини санайди. — Ҳаммасиям уй-рўзғор учун жуда керак. Авваллари одамлар битта ўроқ ясаттириш учун машина-техника парки устахонасига келишарди. Энди қишлоқдошларимиз беминнат устахонага эга бўлишди.

Нуроний отахонлар суҳбати қулоққа чалиниб қолди. «Бозормисан, бозор бўптида, қадрдон, — улардан бири бошқасига гап маъқуллларди. Мана буни одамларга ғамхўрлик деса арзийди».

Бу фикр мулоҳазага чорлайди. Бир товуққа ҳам дон керак, ҳам сув, дейишади. Инсон талаб-эҳтиёжлари эса беқиёс. Уларни мумкин қадар тўлароқ қондириш учун хилма-хил магазинлар билан бир қаторда бозор ҳам зарур. Аммо бизда ҳозирча инсон омили тўғрисида кўп гапирилса-да, конкрет амалий ишлар салмоғи кам. Баъзи районлар марказларида росмана бозорнинг ўзи йўқ. Пана-пастқамда сотилаётган маҳсулот тури кам, баҳоси қиммат.

Шундай бир шароитда ташландиқ ерда муҳташам Зиёвуддин бозори комплексининг барпо этилиши ғоят ибратлидир. Бинобарин, бу социал-маиший иншоот ғояси қандай юзага келди? Унинг бунёдкорлари кимлар?

— Сўнги йилларда ободончилик соҳасида Наманган областида салмоқли ишлар қилинганини кўп эшитдик, — дейишди район партия комитетида. — Албатта, биз бир-биримиздан ўрганиб яшаймиз, ҳар бир хайрли иш кўпчилик мулкига айланади. Район раҳбарлари, мутахассислар у ерга бориб, ибратли ишларни ўрганиб қайтишди. Бозор ҳам биродарларимиз тажрибаси асосида қуриб битказилди. Қурилиш катта халқ ҳашарига айланди. Район ташкилотлари, колхоз-совхозларнинг махсус қурилиш бригадалари айниқса ғайрат қилдилар.

Ғоят қисқа муддатларда қуриб битказилган янги бозорни узоқ-яқиндагилар ҳам кўриб, ҳавас қилишмоқда. Область партия комитетининг тавсияси асосида барча районлар раҳбарлари уни келиб кўрдилар. Пахтачилик лар намунаси асосида областнинг бошқа районларида ҳам ана шундай шинам бозорлар қурилмоқда.

М. ЭРАЛИЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ БОШ СЕКРЕТАРИ М. С. ГОРБАЧЕВНИНГ

МОСКВА ВА БУТУН РУСЬ ПАТРИАРХИ ПИМЕН ҲАМДА РУСЬ ПРАВОСЛАВИЕ ЧЕРКОВИ СИНОДИНИНГ АЪЗОЛАРИ БИЛАН УЧРАШУВИ

(Боши 1-бетда).

субдир. Чунки умуминсоний нормалар ва урф-одатлар муштарак ишимизга кўмаклашиши мумкин. Шундай қилиб, манфаатдорлик билан ва умидворманки, самарали мулоқот учун кўп имкониятлар бор. Тарихимиз — муштарак, Ватанимиз — битта ва келажагимиз ягонадир. Келинг, шу хусусда биргаликда мулоҳаза қилайлик.

Юбилей тантаналаригача бир ойдан сал кўпроқ вақт қолди.

Ана шу воқеа арафасида мазкур тантаналар қайта қуриш, социализмни янгилаш, унинг инсонпарварлик руҳидаги аҳлоқий потенциалини тўла-тўкис рўёбга чиқариш-дек, муштарак улуғ ишимиз манфаатлари йўлида мамлакатимиздаги барча диндорларнинг, ҳамма меҳнаткашларнинг жипслашуви белгиси остида ўтса, деган тилакни айтишни истардим. Бу ҳозир ядро хавфига қарши, инсониятнинг омон-эсон қолиши учун курашда фаол қатнашишдан ҳам ажралмасдир.

Юбилей тантаналарига таклиф этилган меҳмонлар, ер юзидаги барча диндорлар совет халқининг тинчликпарварлик орзу-ниятларига гувоҳ бўлишаверсин. Тинчликда яшаш, ядро уруши олдида ҳеч қачон даҳшатни ҳис этмаслик, ўз фарзандларининг келажаги учун хотиржам бўлиш инсоният учун олий бахт-саодатдир.

Ана шу бахт-саодатга эришиш йўлида сарфланаётган куч-ғайратларни черков ҳам қўллаб-қувватлайди, деган умиддамиз, Биз унинг тинчлик ишини ҳимоя қилишда, тинчликпарварлик фаолиятида янги ижобий қадамлар қўйишидан умидвормиз.

Русь православие черкови учун тарихий воқеа арафасида мен сизларга, муқаддас синод аъзоларига сиҳат-саломатлик, инсоният бахт-саодати, ер юзида тинчликни сақлаш соҳасидаги барча ишларингизда янги муваффақиятлар тилайман!

Шундан кейин М. С. Горбачевга Москва ва Бутун Русь патриархи Пимен мурожаат қилди. У бундай деди:

Иш билан ниҳоятда банд бўлганингизга қарамай, бизни қабул қилишга имконият топганлигингиз ва биз орқали Русь православие черковига диққат-эътиборингиз учун чин кўнгилдан миннатдорчилигимизни қабул этгайсиз.

Бу йил Руснинг христиан динига кирганлигига минг йил тўлади. Ўша вақтдан буён черковимиз ўз аҳлларини маънавият нурларидан баҳраманд этмоқда, улар дилига инжил ақидаларини сингдирмоқда, уларни гражданларча эзгулик руҳида тарбияламоқда. Черков ўз хизматини ҳамиша Ватанимизнинг яхлитлиги тўғрисида ғамхўрлик қилиш, уни хорижий хуружлардан ҳимоя қилиш, жамиятда адолатни мустаҳкамлаш ва маънавий маданиятни ривожлантириш тўғрисида ғамхўрлик қилиш билан ҳамиша қўшиб олиб борди.

Шу йилнинг июнь ойида шонли юбилей муносабати билан расмий тантаналар бўлади. Биз ҳозир христианлик тарихидаги ва Ватанимиз тарихидаги ана шу катта воқеани муносиб нишонлаш учун тайёргарлик ишларини якунламоқдамиз.

Муҳтарам Михаил Сергеевич, Епископат, Клир, черковимизнинг роҳиблари ва қавмлари бўлган социалистик Ватанимизнинг граждалари номидан қайта қуриш меъмори ва янгича сиёсий тафаккурнинг ижодкори бўлган Сизга ана шу олижаноб жараённи батамом қўллаб-қувватлаётганлигимизни изҳор этамиз. Биз, черков кишилари ана шу жараён муваффақият қозонсин, деб тоат-ибодат қилмоқдамиз ва бу жараённинг равнақи учун имкони борича барча ишларни қилишга интилмоқдамиз. Черков ўз куч-ғайратларини диндорларнинг ахлоқий тарбиясига, уларда инсон шахсининг фазилатлари қарор топишига, оиланинг муқаддаслигини мустаҳкамлашга, ўз яқинлари ва бутун жамият бахт-саодатини ўйлаб меҳнатга виждонан муносабатда бўлишга бахшида этмоқда.

Қайта қуриш жараёни Ватанимиз халқаро обрўсининг ўсишига баракали таъсир этмоқда. Жаҳондаги черковларда қайта қуриш рағбат билан кутиб олинди ва биз ҳам жамиятимиз ҳаётини янгилашнинг аҳамияти ва мақсадини диндорларга тушунтириб, ана шу рағбатнинг кучайишига ёрдам бермоқдамиз.

Мамлакатимиз эълон қилган ядросиз ва зўравонликсиз дунё идеаллари ҳаётга татбиқ этила бошлаганини биз қайта қуришнинг муваффақияти, деб биламиз. Биз икки турдаги ракеталарни тугатиш тўғрисидаги Совет — Америка шартномасини қизғин маъқуллаймиз.

Биз Сизнинг Америка Қўшма Штатлари президенти билан Москвада бўлажак учрашувингизга бағишлаб ибодат қилмоқдамиз ва оллотаоллонинг марҳамати билан муваффақиятга эришилишини тилаймиз. Биз ҳам жаҳоннинг диний ва жамоатчилик доираларида ана шу учрашув учун қулай муҳит яратишга ёрдам беришга ҳар томонлама ҳаракат қилмоқдамиз.

Қайта қуриш ва янгиланиш жараёнининг ижобий натижалари Русь православие черкови, мамлакатимиздаги бошқа черковлар ва диний бирлашмалар ҳаётида акс этмоқда. Биз буни юбилейимизга тайёргарлик чоғида ҳар томонлама ёрдам берилаётганида, бир неча монастирлар очилганида, жамоалар рўйхатдан ўтказилганида, янги ибодатхоналар қурилаётганида, черков ҳаётининг бошқа энг муҳим масалаларини ҳал этиш осонлашганида кўриб турибмиз. Шу муносабат билан биз СССР Министрлар Совети ҳузуридаги диния ишлари кенгаши бизга бераётган катта ёрдамни миннатдорчилик билан таъкидлаймиз. Бу ёрдам учун, муҳтарам Михаил Сергеевич, Сизга ва мамлакатимизнинг барча раҳбарларига самимий миннатдорчилик изҳор этамиз.

Аммо ҳали черков ҳаётидаги барча муаммолар ҳам ҳал бўлгани йўқ. Жамиятимиз турмушида демократик негизлар равнақ топаётган вазиятда мазкур муаммолар черков учун мақбул ва давлатимиз учун фойдали тарзда ҳал этилади, деб умид қиламиз.

Сизга ва азиз Ватанимизнинг бахт-саодати, бутун дунёда тинчлик ва адолат тантанаси учун қилаётган меҳнатингизда тангри мададкор бўлсин.

Шундан кейин бўлган суҳбат чоғида Русь православие черкови синодининг аъзолари мамлакатимизда қайта қуриш, жамиятни маънавий жиҳатдан янгилаш юзасидан ўтказилаётган тадбирларни тўла қўллаб-қувватлаётганликларини айтдилар. Улар православие черковининг нормал фаолиятини таъминлаш билан боғлиқ бўлган бир қанча конкрет масалаларни ўртага қўйдилар.

М. С. Горбачев ана шу илтимос ва фикр-мулоҳазаларни ҳукуматга етказишини ва ҳукумат бу илтимос ва мулоҳазаларни диққат-эътибор билан кўриб чиқиб, зарур қарорлар қабул қилишини айтди.

Учрашувда КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг ёрдамчиси И. Т. Фролов ва СССР Министрлар Совети ҳузуридаги диния ишлари кенгашининг раиси К. М. Харчев ҳозир бўлдилар.

(ТАСС).

Пахтакорлар кенгаши тавсиялари

НИҲОЛ БЎЙ КЎРСАТДИ, ПАРВАРИШНИ БОШЛАНГ

28 апрель куни Тошкентда республика пахтакорлари кенгашининг навбатдаги мажлиси бўлиб ўтди. Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети, Мелиорация ва сув хўжалиги министрлигининг етакчи мутахассислари, олимлар, пахтакор хўжаликларнинг вакиллари, гидро ва агрометеорология ходимлари қатнашган бу мажлисда деҳқонларнинг шу кунги долзарб вазифалари муҳокама қилинди.

Республикада майдонларнинг асосий қисмига чигит экиб бўлинди, деб таъкидланди мажлисда. Далаларнинг 85 процентида уруғ униб чиқди. Унинг кўкариши муддатлари мақбул бўлиб, бултургидан анча илдамлиги кузатилмоқда. Обҳавонинг иссиқ келиши бунга имкон берди. Бироқ кўп хўжаликлар қатор ораларига ишлов беришни пайсалга солмоқдалар. Чигит тупроқнинг ўз намида униб чиқмаслиги аниқланган жойларда суғориш йўлга қўйилмаётир, яганалаш орқага суриб юборилмоқда.

Апрелнинг учинчи ўн кунлигида рўй берган жазирама тупроқнинг устки қатламини қуритиб юборди. Оқибатда чигитнинг қийғос униб чиқиши йўлида жиддий хавф туғилди. Бу ҳол айниқса Оқдарё, Оқолтин, Большевик, Каттақўрғон, Пайариқ районларидаги хўжаликларда ташвишли. Республика бўйича жами майдонларнинг тўртдан уч қисмидан кўпроғида уруғ униб чиққани ҳолда юқорида номлари қайд этилган районларда бундай майдонлар 20—30 процентни ташкил этади, холос.

Республиканинг баъзи жойларида бўлиб ўтган ёғингарчилик туфайли қатқалоқ пайдо бўлди. Уни ўз вақтида юмшатмаслик вазиятни янада мураккаблаштирмоқда. Тўла гектарлар ҳосил қилиш учун зудлик билан чигит суви бериш лозим.

Бугунги кунда ниҳолларни яганалаш ҳам долзарб вазифалардан бири. Қизилтепа, Навоий, Навбаҳор районларида бир ярим-икки нормада (аслини олганда бу нотўғри йўл) чигит экилган бўлса-да ниҳолларни яганалашга шошилишмаётир.

Барча майдонларда чигитни қийғос ундириб олиш, тўла гектарлар ҳосил қилиш мақсадида республика пахтакорлар кенгаши қуйидагиларни тавсия этади:

Ҳар қайси хўжаликда дарҳол бир-иккита сифат комиссияси тузилиши ва улар пайкалларни синчиклаб кўздан кечириб чиқишлари зарур. Комиссия уруғ нима учун кўкармаганлигини, қатқалоқ бор-йўқлигини, намнинг даражасини аниқлаш, мавжуд нуқсонларни бартараф этиш тадбирларини белгилаши керак.

Тупроқ нами қочган майдонларга зудлик билан чигит суви бериш, бунда гектарига 400—600 куб метр оби ҳаёт сарфлаш, қисқа жўяк олиш тавсия этилади. Суғориш чоғида тупроқни захлатиб юбориш ярамайди, чунки чигит сувидан мақсад асосан уруғнинг униб чиқишини таъминлашдан иборат.

Қатқалоқ ғўзанинг ашаддий душмани. Уни ҳеч пайсалга солмасдан, аниқроғи бир-икки кунда юмшатиш керак. Бунда иш сифати асосий мезон бўлмоғи шарт.

Бу йил республикадаги аксарият хўжаликларда пахта майдонлари қисқартирилди. Шу боисдан гектарларнинг тўлиқ бўлиши ғоят муҳим аҳамият касб этади. Уруғ ола чиққан бирорта ҳам пайкал бўлмаслиги керак. Бунинг учун далаларни текшириб кўриш, ола жойларни аниқлаш, тезлик билан уни тўлдириш лозим. Пайкалларнинг чети, ўқариқ ёқалари ва очиқ қолган бошқа жойларга ҳам кечиктирмай уруғ қадаш тавсия этилади.

Культивация экинни парваришлаш чоғидаги асосий агротехника тадбири ҳисобланади. Ниҳоллар эрта униб чиқиши муносабати билан қатор ораларини юмшатиш ҳам барвақт бошланди. Унинг кечиктирилиши бошқа ишларни — озиқлантириш ва яганалашни ҳам орқага суриб юборади.

Маълумки биринчи культивацияда трактор паст тезликда юргизилади, бу эса иш унумини оширишга йўл бермайди. Шу боисдан дастлабки парвариш чоғида барча культиваторларни сафарбар этиш зарур. Бу йилги шароитда культивациядан асосий мақсад бегона ўтларни бир йўла йўқотиш, тупроқнинг юза қатламидан нам кўтарилмаслиги учун уни сифатли юмшатишдан иборат бўлиши керак.

Пахтакорлар кенгаши биринчи культивация чуқур ўтказилмаслиги лозим, деган якдил фикрга келди. Чунки бунда тупроқ ағдарилиб кетади ва қурийди, мурғак ниҳоллар илдизи шикастланади ҳамда уни ўзига хос жумбушга келтиради, бу эса уларнинг ривожини кечиктиради. Шу боисдан дастлабки культивацияда пичоқлардан, ККО ва қатор ўртасида юрадиган қанотсимон лапкадан фойдаланиш тавсия этилади. Культивация қамрови мумкин қадар кенг, бироқ биронта ҳам ниҳолга зиён етказмайдиган бўлиши шарт.

Биринчи культивацияни озиқлантирш билан уйғунлаштириш янада фойдалидир. Бу йилги шароитда ҳарорат юқори бўлганлиги туфайли ниҳоллар тез ўсаяпти, бу эса эрта озиқлантиришни тақозо этади.

Хўжаликларнинг агрономлари бригадирлар билан ҳамкорликда далаларга илгари қанча ўғит солингани, бундан кейин қайси озуқа берилишини, унинг нормаларини аниқлашлари ғоят муҳимдир. Бунда тупроқ харитаси, агрохимия картограммаларига албатта риоя этиш керак. Бироқ шу билангина иш битмайди: ўғит солиш технологиясини ҳам доимо назорат қилиб бориш лозим. Культиватор сошниклари ниҳоллар қаторидан 15 сантиметр нарида, 10—12 сантиметр чуқурликда юриши шарт.

Кўпинча биринчи суғоришдан сўнг қаторлардаги ниҳолларнинг ранг-баранглиги кўзга яққол кўриниб қолади. Бу ўғит солинаётганда норманинг нотўғри тушганлиги оқибатидир.

Юқорида эслатганимиздек ва деҳқонга маълум бўлганиек, ниҳолларни яганалаш, уларнинг мақбул қалинлигини таъминлаш мўл ҳосил етиштириш йўлидаги энг муҳим, айтиш мумкинки, биринчи тадбир ҳисобланади. Пахтакорлар кенгаши бу йилги шароитни ҳисобга олиб, кўчатларнинг беҳад қалин бўлишига йўл қўйиш мумкин эмаслигини таъкидлади. Чунки, ғўзанинг сершох, табиийки, серҳосил ўсиши учун об-ҳаво шароитлари қулай келиши кутилмоқда. Бундай шароитда ортиқча тиғизлик ўсимликнинг ғовлаб кетишига, кўсаклар сони камайиши ва кеч пишишига олиб келади.

Яганалаш чоғида ҳар погон метрда бир хил миқдорда ниҳол қолдириш катта аҳамиятга эга. Кенгаш иштирокчилари яганалаш суръати чигитнинг униб чиқиши ва кўчатларнинг ривожланиш суръатидан анча ортда қолаётганлигини ташвиш билан таъкидладилар. Яна такрорлаймизки, уруғ экилган майдонларнинг 85 фоизида чигит қийғос униб чиқди. Ҳолбуки яганалаш эндигина пайкалларнинг 3 процентида амалга оширилди. Бу йил ишчи кучидан фойдаланиш учун ҳам қулай имкониятлар вужудга келди, яъни пилла қуртини ёппасига боқишгача 10—12 кун бор. Бироқ таассуфки, хўжаликларнинг раҳбарлари ва мутахассислари ана шу имкониятдан фойдаланмаяптилар, колхозчилар, совхозларнинг ишчиларини ёппасига яганалашга сафарбар этмаяптилар. Жиззах, Самарқанд, Сирдарё, Тошкент областларининг колхоз ҳамда совхозларида бу ишга ҳатто киришилгани йўқ. Яганалаш сифати устидан қатъий назорат ўрнатиш, ҳар қаторни алоҳида кишига бириктиб қўйиш, ундан аъло сифатни талаб қилиш зарур. Ўтган йили июль, август ойларида ҳам Жиззах, Қашқадарё, Самарқанд, Сирдарё областларининг қатор хўжаликларида бир погон метр жойда 25—30 тупдан, ҳатто ундан ҳам кўп ниҳол борлиги кузатилган эди. Уларнинг кўпчилиги биронта ҳам кўсак тугмади. Бу йилги шароитда бундай ҳолат мутлақо юз бермаслиги керак. Яганалаш чоғида бир йўла оласига уруғ экишни йўлга қўйиш ҳам фарз, ҳам қарз.

Ниҳолларни зараркунандалар ва касалликлардан ҳимоя қилиш нафақат шу куннинг, балки эрта ва индиннинг ҳам муҳим вазифаси. Хўжаликда кузатувчилар тайинлаш, уларнинг ҳар қайсисига 100—150 гектар майдон биркитиш, назоратчиларга зарур йўл-йўриқлар кўрсатиш тавсия этилади.

Ғўзанинг мурғаклик чоғида шира, тошкуя, уруғ кеч экилган майдонларда эса кемирувчи тунлам ўсимликларга хавф солади. Кейинги йилларда биологик усулнинг ривожланиши ғўзанинг мурғаклик даврида химиявий воситаларни ишлатишдан воз кечиш имконини бераяпти. Ўсимликларни муҳофаза қилиш билимдонлик билан, ҳар қайси зараркунанданинг ўзига хос хусусиятлари, ер шароити ҳисобга олинган ҳолда ташкил этилиши керак. Ҳозир пахта майдонлари четидаги ёввойи ўтларни йўқотиш, профилактик ишлов беришни ташкил этиш лозим. Биолабораторияларнинг фаолиятини кучайтириш, фойдали ҳашаротларни қўлланишни кенг жорий этиш, фавқулодда рўй бергандагина заҳарли доривордардан фойдаланиш зарур.

Ғўза парваришидаги барча ишлар ниҳолларнинг ривожи ва маҳаллий шароитга қараб уйғун тарзда амалга оширилиши лозим. Ғўза парваришига оид технологик ва агротехник масалаларни ҳал этишда буйруқбозлик усулларидан фойдаланиш мутлақо ярамайди. Бунинг ўрнига фан ютуқларига, мутахассислар, бригадирлар, қишлоқ хўжалиги билимдонларининг амалий тажрибасига таяниш зарур.

Тавсияларни «Қишлоқ ҳақиқати» мухбири Н. ШАКАРОВ нашрга тайёрлади.

РЕДАКЦИЯДАН: Азиз пахтакорлар, пудратчи звенолар ва бригадаларнинг бошлиқлари, қадрли мутахассислар, хўжаликларнинг раҳбарлари, РАПОларнинг ходимлари! Бу йил бутун инон-ихтиёр деҳқоннинг ўзига бериб қўйилди. Бунинг ҳосиятини дастлабки мавсум — чигит экиш барвақт, сифатли, соз якунланаётганидан ҳам билиш мумкин. Демак биринчи ижобий баҳо қўйилди. Энди ҳамма иш биринчи майдан бошлаб йиғим-теримгача бўлган давр орасидаги кўпдан-кўп мураккаб, оғир юмушларни беҳато, ўз муддатида, аъло сифатли бажаришга боғлиқ. Келинг, бир ёқадан бош чиқариб, бир сафда туриб, ҳамкорлик, ҳамнафаслик кўрсатиб, тажрибани баҳам кўриб, кенгашиб-келишиб ишлайлик. Қандай йўл тутаётганингизни, қай тарзда тадбир кўраётганингизни «Қишлоқ ҳақиқати»га ёзиб юборинг, хатларингиз газета саҳифаларида албатта босилади.

ДЕҲҚОН АКАДЕМИККА МУРОЖААТ ҚИЛДИ

МАНФААТДОРЛИК САМАРАГА БОҒЛИҚ

«Ҳурматли академик!

Шу йил баҳорда республикамиз агросаноат комплекси ходимларининг қурултойида сўзлаган нутқингизни диққат билан тингладим. Ўшанда анчадан буён кўнглимда тугиб юрган айрим фикрларим билан Сизга бир «ёрилиш»ни ният қилгандим. Учрашишнинг иложини тополмадим. Ниҳоят хат орқал мурожаат этаяпман.

Кўп йиллардан бери пахтачилик бригадаси бошлиғи бўлиб ишлаб келаман. Бригадамиз аъзолари билан ғўза парваришини агротехника қоидалари асосида ўтказиб, мўл ҳосил етиштиришга эришаяпмиз. Ўтган йили 76 гектар ернинг ҳар гектаридан пландаги 31 центнер ўрнига 35 центнердан пахта олдик. Жами ҳосилнинг 80 проценти биринчи сортга сотилди. Машина терими салмоғи 75 процентни ташкил этди.

Лекин йиллик планимизни юқори сортлар ҳисобига ошириб бажарган бўлсак-да, даромадимиздан кўнгил тўлмади. Бунинг сабаби — колхозимизда иш юритишнинг янги, самарали усули — пудрат усулига тўла ўтилмаганлигида, деб ўйлаймиз. Сиздан илтимос, бригада пудрати тўғрисида конкрет мисоллар билан мақола ёзсангиз.

Бригада аъзолари номидан
Б. КЕНЖАЕВ.

Сирдарё районидаги «Коммунизм» колхози пахтачилик бригадаси бошлиғи».

Редакциямизга Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги М. В. МУҲАММАДЖОНОВ қўлида ушбу хат ва унга ўзи ёзган жавоб қўлёзмалари билан кириб келди. Уларда асосан меҳнатни ташкил этишнинг янги формаси —коллектив пудрат ва унга ҳақ тўлаш принциплари ҳамда мўл ҳосил етиштириш омиллари ҳақида гап борарди. Биз мавзунинг бугунги кун учун ўта муҳимлигини эътиборга олиб, оддий деҳқон билан академик агроном ўртасидаги ёзишмага газетадан жой беришни лозим топдик.

Ҳозир мамлакатимизда қайта қуриш ва юқори самарадорликни таъминлаш учун қизғин кураш кетмоқда. Бу ўз навбатида экономика ва социал турмушнинг ҳамма соҳаларида чуқур ижобий ўзгаришларни тақозо қилади. Бу йўл меҳнат унумдорлигини ошириш билан юқори моддий манфаатдорликни таъминлашнинг муҳим омили ҳамдир.

Меҳнатни ташкил қилиш ва унга ҳақ тўлашнинг пудрат усули кишиларда чинакам хўжайинлик туйғусини шакллантиради. Улар пудратчи коллективга бириктилган ер, сув ва бошқа маблағ ҳамда ресурсларнинг ҳақиқий эгаси бўлиб қоладилар.

Фикримча, бунда меҳнат аҳли ер унумдорлигини тобора ошириб бориш, ундан самарали фойдаланиш, кам меҳнат ва маблағ сарфлаб, мўл-кўл маҳсулот етиштиришнинг чинакам жонкуяри ва ташаббускорига айланади. Натижада коллектив энг юқори кўрсаткичларга эришуви мумкин. Пудрат системаси конкрет шароитга қараб тўғри амалга оширилса, маҳсулот таннархининг пасайиши, юқори рентабеллик ва меҳнат унумдорлиги таъминланади. Ишҳақи ҳам шунга яраша ортади. Яъни даромадга қараб буромад бўлади.

Бригадангиз далаларида бўлганимда мўл пахта ҳосили йўлидаги ишларингиз менга маъқул бўлди. Ўтган 1987 йилги қийин обҳаво шароитида пландаги 31 центнер ўрнига 35 центнер ҳосил олишнинг ўзи бўлмаган, албатта. Бригадангизга ажратилган 76 гектар пахта майдонида 20 киши ёки 8 оила ишлайди. Булар бригадир, битта тракторчи, 4 та сувчи ва 13 та кетмончи ва битта қоровулдан иборат. Ҳар бир кетмончи хотин-қизга 5—6 гектар ер биркитилган. 13 кетмончига мавжуд ерлар чигит текис ундириб олингандан кейин сентябрь ойи бошларигача бириктириб қўйилган. Улар ғўзани ягана қилишади, тўрт марта кетмон чопиғи ўтказишади ва парвариш билан боғлиқ бўлган бошқа юмушларни (ўсимликни суғориш ва қатор ораларини культивация қилишдан ташқари) бажаришади.

Бу ерда шуни айтиш керакки, етиштирилган ҳосилга қанча меҳнат сарфланганлигини бригада аъзолари аниқ билишмайди. Агар иш пудрат усулида уюштирилганда эди, қилинган меҳнат ҳам, сарф-харажат ҳам қатъий ҳисобда бўларди. Пахтакорлар кам меҳнат билан кўпроқ, юқори сифатли ҳосил олишга ҳаракат қилишарди. Афсуски, колхоз правлениеси бунга эътибор бермаган. Кўриниб турибдики, бригадангизда ҳақиқий пудрат усули ҳақида аниқ тушунча йўқ. Бундай ҳол фақат Сизда эмас, балки кўпчилик пахтачилик хўжаликларида ҳам мавжуд.

Мен юқорида айтган сўзларимни такрорлаб, шуни алоҳида таъкидлайманки, пудратда энг муҳими—ер ўз эгасини топиши шарт. Бизларда ер давлат мулки бўлсада, у доимий фойдаланиш учун колхоз ва совхозларга бириктириб қўйилган. Ердан унумли фойдаланишда пудрат системаси қандай шаклда бўлмасин, ер коллективнинг шахсий мулкидек бўлиб қолиши керак. Ерни коллективга ёки оилага 2—3 йилга эмас, балки бир алмашлаб экиш даври мобайнида бутунлай бериш керак, деб ўйлайман. Шунда, деҳқон ерни кўз қорачиғидек асрайди. Унинг тақдири, унумдорлиги ҳақида ғамхўрлик қилади. Чунки унинг моддий аҳволи (даромади) шу ерга боғлиқ, ахир.

Пудрат коллективлари бир қанча турларда—оила, звено, ижара, бригада шаклида бўлиб, улар одатда маҳаллий шароитларга қараб танлаб олинади. Шулар ичида шахсан менга оила пудрати маъқул. Чунки бунда ўзаро муносабатлар, бир мақсадга—оила манфаатига қаратилади. У ўзаро ишонч, бир-бирига ёрдам бериш, ўзаро назорат асосида қурилади. Шунинг учун ҳам тажрибалар оила пудратининг афзаллигини кўрсатмоқда. Агар бригадада оилалар кичик бўлса, бир-бирини яхши тушунадиган бир неча оила ҳамкорлигида кўнгилли асосда пудрат коллективини таркиб топтирган маъқул. Шуни ёдда тутиш керакки, пудратда одам сони қанча кўп бўлса, шунча эгасизликка шароит туғилади ва ўзаро назорат қийинлашади. Масалан, 20 кишидан таркиб топган коллективда 5—6 кишилик коллективга нисбатан бир хилда жон куйдириб ишлаш ва ўзаро назорат қийин бўлиши турган гап.

Пудратчилар билан колхоз ва совхоз маъмурияти ўртасидаги муносабатлар шартнома асосида қурилади. Етиштирилган маҳсулот ва унга сарф бўладиган харажатлар, ишга ҳақ тўлаш тартиби пудрат коллективи аъзоларига маълум бўлиши керак. Бу коллективнинг аниқ мақсадни кўзлаб ишлашига ёрдам беради. Шу билан бирга технологик карталардан фойдаланиш ҳам муҳим роль ўйнайди. Унда ҳосил етиштириш билан боғлиқ ишлар ва уларнинг харажат лимитлари белгиланади. Пудрат системасида ҳақ тўлаш пировард натижалар билан тўғри боғланиши лозим. Чунки қилинган меҳнат миқдори ва сифати пировард натижаларда тўла ифодасини топади. Ҳақ тўлаш коллективнинг ҳамма аъзоларига тушунарли бўлиши керак.

Ишни коллектив пудрати асосида юритишда тракторчи бажарган ишига чек бериш усули тавсия этилмоқда. Фикримча, чек усулида тракторчининг иш сифати яхши назорат қилинмайди. Даромади кўпроқ гектарни ишлашга боғлиқ бўлганидан кейин қанча маҳсулот етиштириш уни унча қизиқтирмайди. Борди-ю, тракторчи, жумладан сувчи бажарган ишга тўланадиган ҳақ, конкрет ердан чиқадиган ҳосил миқдорига боғлиқ қилиб қўйилса, улар аввало ишнинг сифатли бажарилишига ва мўл ҳосил етиштиришга ҳаракат қилади.

Шуни айтмоқчиманки, ҳатто бригада бошлиғи ҳам барча даладаги ғўза қатор ораларини назорат қилолмайди. Тракторчи эса ҳамма участка, ҳатто ҳар бир қаторни беш қўлдай билади. Қайси жой ёки қаторни ўт босган, ҳашарот тушган, сувдан ёки ўсишдан қолган—унга маълум. Чунки у ҳаммасини кўради, пудрат аъзоларини содир бўлган камчиликлардан хабардор қилади ва уларни бартараф этиш чораларини кўришга даъват этади. Шуларни ҳисобга олиб, пудрат коллективи бригада советида тракторчи ишини ҳам пировард натижага боғлаши керак.

Бригадада бўлганимда Сиз юқоридан буйруқ беришга ҳали ҳам барҳам берилмаганини айтдингиз. Масалан, район раҳбарлари келиб, одамлар дала шийпонида бўлсин, дейишади. Колхоз правлениеси бригада ерларида иш бўлгани ҳолда коллективни «бошқа бригадаларда аҳвол ёмон», деган баҳона билан ёрдамга юборади ва ҳоказо.

Партиямиз буйруқбозликка чек қўйиш, хўжаликларга, бригадаларга план берилдими, уларнинг ташаббусига йўл очиш, ички ишларни бажаришга кенг эркинлик, мустақиллик беришга эътибор қилмоқда. Афсуски, буйруқбозлик айрим раҳбарларнинг қонига сингиб кетган. Ҳатто, қачон, қандай экиш керак, қачон суғориш, қачон дефолиация қилиш кераклигини ҳам айрим маъмурий органлар ҳануз белгилаб беришади. Ахир, ер шароитини, экиш-тикишни, экинни парвариш қилишни деҳқоннинг ўзидан яхши биладиган киши йўқку. Ерлар яхши тайёрланган, механизмлардан яхши фойдаланилаётган Сизнинг бригадангизга ўхшаш жойларда колхозчилар доимо дала шийпонида туришлари шарт эмас. Уй-жойи яқин бўлса, ишни қойил қилиб қўйгандан кейин далада иш бўлмаса, уйи, боласи, томорқа ёки мол-ҳолига қарасинда. Ёки пахтакорларнинг ўз даласида иши бўла туриб, бошқа бригадага ёрдамга ўтказиш ҳам тўғри эмас. Лекин оила ёки звенолар барча ишларни вақтида сифатли бажарган бўлса, бошқа бригадага ёрдам бериш вақтида қилинган ишга ўша бригада ҳисобидан ҳақ олиши мумкин.

Инсон омилини кучайтириш — бош масалалардан бири бўлиб турибди. Бу масалани тўғри ҳал этиш эса ишловчиларга яратиб берилган шароитга кўп жиҳатдан боғлиқ. Бу борада дала шийпонини пахтакорнинг ҳақиқий иккинчи уйига айлантириш ҳам муҳим аҳамият касб этади. Ишлар авжи қизиган, 40—45 даражали саратон иссиғида ишлагандан сўнг душга тушиб яйраш, мазали овқат еб, гуркираган дарахтлар салқинида, хушбўй гуллар атрофида дам олиш, газета-журнал ўқиш, радио эшитишга нима етсин? Дастурхонда сара мева, сабзавот бўлса, улар шийпон атрофида етиштирилса нур устига аъло нур бўларди.

Бу—одамларнинг кайфиятини кўтаради, кучига куч қўшади. Бироқ сизнинг бригадангиздаги дала шийпони ҳали талабга жавоб бермайди. Хўжалик маъмурияти бу ҳақда ўйлаб кўрса фойдадан холи бўлмасди.

Бригадангизнинг ер шароити яхши, кам шўрланган, бир марта ювилса, туздан тозаланади. Ер ости суви яқин бўлганидан ёз бўйи икки марта ғўзани суғориб, пахтани пишириб олиш мумкин. Лекин суҳбатимиздан маълум бўлдики, ишларингизда эътиборни жалб қиладиган айрим камчиликлар ҳам йўқ эмас. Масалан, экишда ҳар гектар ерга планлаштирилган 35 килограмм ўрнига 60 килограммдан тукли чигит сарфларкансиз. Натижада яганалашда меҳнатингиз икки баробар ортаркан. Бундан ташқари ягана кечикиб кетаркан. Бу — ҳосилни камайтиради-ку?! Борди-ю, сиз туксизлантирилган, тўқ мағизли сара чигитни аниқ миқдорда экадиган сеялкада ташлаб, уни тўла ундириб олсангиз, яганага ҳожат қолмасди, ниҳоллар бўлиқ, серавж бўларди, мўл кўсак тўпларди, ҳосилдорлик камида 2—3 центнерга кўтариларди.

Сиз «АН-Боёвут-2» навли ғўза чигитини экиб, гектаридан 120 минг туп кўчат қолдирамиз, дедингиз. Албатта, ер ости суви яқин, унумдорлиги яхши бўлган ер шароитларида бундай кўчат сони жуда кўп. Бунда ғўзалар тез ўсиб, ғовлашга мойил бўлганидан пастки шохларга, ундаги ҳосил тугунчаларига қуёш нури яхши тушмайди, уларда эрта пайдо бўлган шоналар, гуллар кўплаб тўкилиб, сақланиб қолганлари ҳам лўппи пахта бермайди, анчагина қисми чиртаки бўлиб очилади. Агар 75—80 минг туп кўчат қолдирилса, ғўза туплари қуёш нуридан яхши баҳраманд бўлади, барг ва илдиз орқали озиқ олиши уйғунлашади, эртаги ҳосил элементлари кўплаб сақланиб қолганидан кўсаклар бўлиқ бўлади.

Яна бир муҳим масала шуки, бригадада 4 марта кетмон чопиғи бажарилар экан. Бу иш 13 нафар хотин-қизнинг зиммасига тушади. Уларни бу оғир меҳнатдан озод қилиш керак. Тажрибалардан маълумки, биологик-механик тадбирлар тўғри амалга оширилса, бегона ўтлардан тўла қутулиш мумкин. Бунинг учун ишни куздаёқ бошлаш керак. Аввало кузги шудгор ер шароитига қараб 35—40 сантиметр чуқурликда сифатли ўтказилиши лозим. Борди-ю, ўт жуда сероб бўлса икки ярусли плугларнинг бир корпуси олиб ташланиб ерни 50 сантиметр чуқурликда тўла ағдариб ҳайдаш керак.

Шунда устки қатламдаги ўт уруғлари, илдизи билан тўла эгат тагига тушади, устига асосий отвал кўтарган остки қатламдан чиққан тупроқ чиқади. Пастга тушиб кетган ўтлар баҳоргача чирийди. Қолган айрим ўтлар экиш олдидан бажариладиган ишловда йўқ қилинади. Шундагина, экишдан кейин дала 1,5—2 ой давомида ўтдан тоза туради, кетмон билан чопишга ҳожат қолмайди. Пастдан чиққан унумсиз тупроқнинг экинга салбий таъсирини йўқотиш учун экиш олдидан далага 300 килограмм аммофос, 150—200 килограмм селитра беришни тавсия этамиз. Бу ишлар амалга ошса, тупроқ ва атроф муҳитни заҳарлайдиган гербицидларни ишлатишга чек қўйилади.

Гербицидлар ҳар вақт ҳам наф беравермайди, аммо тупроқдаги фойдали мавжудотларга қирон келтиради. Бироқ буни кўп мутахассислар амалда ҳисобга олмайдилар. Кейинги даврда чиқадиган йирик ўтларни эса сувдан кейин, тупроқ намлигидаёқ илдизи билан суғуриб ташланса, такрор ўт кўкариши кескин камаяди. Сиз ўтган 1987 йил кузги шудгорни 22 ноябрда бошлаб, декабрь бошларида тугаллабсиз, олдинги йиллар бундан ҳам кечроқ бошлагансиз. Сизнинг шароитингизда октябрнинг охири, ноябрнинг бошларида шудгор сифатли ўтказилиб қўйилса, мўл ҳосилни таъминлайди. Шуни таъкидламоқчиманки, республикада кейинги йилларда кузги шудгор қишки шудгорга айланиб қолди. Уни қор ёққанда, ерлар лой ёки музлаганда ўтказиш одат тусига кирди. Бу деҳқончиликда энг катта хатоликлардан биридир. Бундай аҳволга барҳам бериш керак.

Суҳбат чоғида ўртага ташланган муҳим масалалардан яна бири — тўртинчи сорт пахтани термаслик бўлди. Бу гапингизда жон бор. Бундай пахта — хўжаликлар учун кони зарар. У кузги-қишки агрономик тадбирлар ўтказишни кечиктириб юборади, келгуси йил ҳосилига путур етказади. Бундан ташқари нархи паст. Ўтган йилдан бошлаб 4-сорт пахтанинг бир центнерига 37 сўмдан ҳақ тўланаяпти, лекин барибир таннархи 45—60 сўмга тушмоқда. Бу табиийки, колхоз ва совхозлар экономикасига катта зарар етказаяпти.

Сўзимнинг охирида шуни айтмоқчиманки, сизлар ғўзани парвариш қилиш технологиясига шароитингизга қараб, керакли ўзгартишлар киритсангиз, бригадангизда ҳақиқий оила пудратини жорий қилсангиз, шубҳасиз яна 8—10 центнер ортикча ҳосил кўтаришингиз ва ҳар бир ишчи ойига ҳозиргидек ўртача 259 сўм эмас, балки 400—450 сўмдан ҳақ олиши мумкин.

(«Совет Ўзбекистони» газетасидан).

«Қишлоқ ҳақиқати» оталиғида

ЎЗГАРИШНИНГ ҚИЙИН ОНЛАРИ

Об-ҳаво ноқулайлиги туфайли экишни одатдагидан қарийб бир ҳафта кеч бошлаган сурхондарёлик деҳқонлар ўтган йилги графикдан уч-тўрт кун ўзиб кетдилар. Ҳолбуки, бир қарашда айтарли ўзгаришлар бўлгани сезилмайди. Ер, сув — ўша-ўша. Техниканинг сони эса ҳатто камайди.

Хўш, нима ўзгарди? Гап шундаки, жорий йилда иқтисодий омиллар ишга солинди: биринчи январдан бошлаб Сурхондарё область агросаноати тўласинча ўз харажатларини ўзи қоплаш ва ўзини ўзи пул билан таъминлаш усулига ўтди.

Йўл дастлабки одимлардангина эмас, ҳатто харитани ўрганишдан бошланади. КПСС Марказий Комитетининг июнь (1987 йил) пленуми қарори сурхондарёликлар учун шундай йўл варақасини ўтади. Шу асосда область агросаноат комитетида область ва республика ташкилотлари билан ҳамкорликда хўжалик ҳисобига ўтиш плани ишлаб чиқилди.

Қайта қуриш учун областда база бормиди? Албатта, бор эди. У ўн йиллар мобайнида қилинган фидокорона меҳнат туфайли юзага келди. Бу ерда қишлоқ хўжалигининг рентабеллиги 45 процентга етди. Маҳсулот сотишдан олинаётган фойда йилига икки юз миллион сўмдан ошди.

— Чамаси ҳамма иш рисоладагидек эди, — дейди область агросаноат комитети раиси Ҳ. Шарофиддинов. — Бироқ пухта таҳлил қилинганда кўпгина хўжаликларнинг аҳволи ночор эканлигини кўрдик. Маҳсулот таннархи баландлигининг сабаби ҳам шунда.

Областда мингдан зиёд бўлим, бригада ва фермалар қисқартирилди, 14 совхоз тугатилди. Натижада йилига тўрт миллион сўмдан зиёд маблағ тежалди.

Дарвоқе, тежамкорлик ҳақида. Хўжаликлар кўп йиллар мобайнида юқорининг тазйиқи билан нуқул янги машиналар «сотиб олишди». Бу сўзни қўштирноқ ичида айтишимга сабаб шуки, бунда колхознинг рад этиши ҳеч қандай роль ўйнамасди. Пул унинг банкдаги ҳисобидан шунчаки олиб қўйиларди.

Хўжалик ҳисобига ўтишга тайёргарлик чоғида техникага бўлган эҳтиёж яна бир бор синчковлик билан таҳлил этилди. Натижалар ҳайратомуз бўлиб чиқди: область бўйича 4,7 мингта чопиқ трактори, қарийб 3 минг транспорт воситаси, мингта прицеп ва юзлаб бошқа машина-механизмлар ортиқча экан. Уларнинг ҳаммаси экономика гарданида оғир юк бўлиб ётганди. Ҳозир ана шу техникани реализация қилиш чоралари кўрилаяпти.

Зеро, булар чинакам хўжалик ҳисоби йўлидаги дастлабки қадамлар. Аммо бу йўлда ҳали кўпгина тўсиқлар бор.

* * *

Суҳбатдошларим — РАПО ёки область агросаноат комитети ходимлари эртами-кеч, лекин албатта ана шу саволни беришлари тайин.

«Улар» — бевосита маҳсулот ишлаб чиқарувчи колхозлар ва совхозлардир. Қаранг, ўзларининг нақадар ноёб эканлиги бошқарув корпусидагиларнинг қон-қонига қанчалар сингиб кетган.

Бироқ, бизни кечирсинлар-у уларни «бошқариш» шартми? Мустақиллик бўлмаса, хўжалик ҳисобини жорий этиш мумкин эмас. Ҳолбуки, хўжаликлар ҳанузгача чинакам мустақиллика эга бўлишолмаяпти. Акс ҳолда бундай катта бошқарув аппаратига не ҳожат? Ҳозир Сурхондарё область агросаноат комитетида қарийб уч юз киши ишлаб турибди. Район агросаноат бирлашмалари штатларида ҳам шунча одам бор. Улар ўқишади ва қоғозлар тўлдиришади, маълумотлар тўплашади, кимларгадир қўнғироқ қилишади, кимлар биландир келишадилар.

Жуда катта қоғозлар оқими хўжаликларга худди шу ердан йўл олади. Бундай қоғозлар республика Агросаноат давлат комитетидан, партия ва совет органларидан ҳам келади. Уларнинг кўплари бир-бирига томчи сувдай ўхшаш.

— Йил бошидан буён қарийб беш юзта хат олдик, — дейди Ангор РАПОсининг раиси Р. Эшбоев. — Уларни ўқиб чиқишнинг ўзи учун бир неча юз киши-соат зарур. Бунақада мутахассислар қачон хўжаликларда бевосита ўз ишлари билан шуғуллана оладилар?

РАПО район агросаноат комплексидаги барча хўжаликлар ва ташкилотларнинг манфаатларини «горизонтал бўйлаб» бирлаштириши, уларни пировард натижа — қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кўпайтиришга йўналтириши зарур эди. Амалда шундай бўлиб чиқмади.

Ҳар бир ташкилот «ўз» идоравий манфаатлари билан банд. Улар энг аввало юқорига бўйсунадилар.

Мисол учун ремонтчиларни — собиқ сельхозтехникани олайлик. Бунда тобелик очиқ-ойдин кўриниб турибди. Тракторлар яхши ишлаяптими, демак ҳосил мўл, сарф-харажатлар кам бўлади. Бироқ хўжалик ҳисобига ўтилгач, коллектив моддий фондлар яратиши учун кўпроқ фойда олишни кўзлайди. Бунинг учун эса ремонтлар сонини кўпайтириш лозим. Машиналар ремонтга муҳтожми ёки йўқми — бу ёғи барибир. Оқибатда колхозчилар тракторларни оддий бир деталь алмаштириш зарур бўлиб қолганда ҳам «капитал» ремонт қилишга жўнатишга мажбур. Ремонт қиммати ўнлаб баравар ошиб кетади. Ремонтчилар мўмай даромад оладилар, хўжалик эса зарар кўради.

Колхозлар гарданида бундай ташкилотлар оз эмас. Уларнинг ҳар бири ўз манфаатини кўзлайди.

— РАПО ҳозирги ҳолатда ўз вазифасини бажара олмайди, — дейди Сурхондарё область партия комитетининг биринчи секретари С. Мамарасулов. — Биз уларнинг ўрнида агросаноат комбинатлари тузишни кўзлаяпмиз. Агросаноат комбинатида барча агросаноат комплекси ташкилотларининг раҳбарларидан иборат кенгаш тузилади. Унга энг обрўли, илғор хўжалик раҳбари етакчилик қилади. Ана шунда РАПО аппарати кенгаш қарорларини амалга оширадиган ишчи аппаратга айланади. Ҳозир эса хўжаликлар тепасида турибди. Унга жойларда маслаҳат бера оладиган бир нечта юқори малакали мутахассислар кифоя.

Нима ҳам дердик, эҳтимол, вазиятдан чиқишнинг йўли шудир. Бироқ шундан сўнг область агросаноат комитети нима билан шуғулланади?

* * *

Бу бошқарув ва планлаштириш. Назарий жиҳатдан ҳозир планлаштириш қуйидан бошланаяпти. Амалда эса хўжаликда тузилган ҳар қандай планга юқоридан тузатишлар киритилмоқда.

Бунга сира ажабланмаса ҳам бўлади. Чунки агросаноат комитетида ўтирган уч юз киши нима биландир шуғулланиши керак-ку. Акс ҳолда уларнинг кабинетларда ўтиришларини қандай оқлаш мумкин?

Хўш, улар нималар билан банд? Ҳозирги пайтда давлат буюртмаси деб номланган, аслида эса илгариги планларни тузишади. Уни хўжаликларга етказадилар ва бажарилишини назорат қиладилар. Бундан ташқари моддий ресурсларни тақсимлайдилар. Чунки биз ишлаб чиқариш воситаларининг улгуржи савдосини ҳозирча орзу қиламиз, холос.

Аҳволдан қутулиш йўлини деҳқонларнинг ўзлари айтишмоқда. Мен ким билан гаплашган бўлсам, ҳаммаси якдил: тўғридан-тўғри алоқаларга ўтиш керак дейишмоқда. Улар таклиф этган схема содда ва ҳар қандай маҳсулотга дахлдор.

Тўғридан-тўғри алоқалар деганда улар нималарни тушунишмоқда? Савдо аҳоли эҳтиёжини ўрганади ва тўқимачилик комбинатига зарур миқдордаги газлама учун буюртма беради. У пахта заводидан зарур типдаги толани сўрайди. Завод уни ўз зонасидаги совхозлар ва колхозларга тақсимлайди. Бу ташкилотлар ўртасидаги ҳамкорлик атиги бозор муносабатлари асосида қурилганини англаш қийин эмас. Бунда ҳеч қандай оралиқ бўғинларга ҳожат қолмайди. Хўжаликлар бошқа маҳсулотларини, у хоҳ карам, хоҳ олма ёки сут бўлсин шу тарзда бозорга соладилар.

* * *

Нарх — юқорида айтилган иш услубига ўтиш учун бугунги кунда халақит бераётган муаммо. Афсуски, ҳозирча нархлар, у ёки бу маҳсулотни ишлаб чиқаришга кетган меҳнат сарфларига мос эмас. Ҳозир нега эртаги карам экилган бир гектар майдондан олти минг сўм фойда олиш мумкин-у, бир гектар пахтазордан икки ҳисса кам фойда олинаётганини тушуниш қийин.

Қандай қилиб, бирмунча кўп меҳнат талаб қиладиган техника экини арзон бўлиб қолди, иқтисодчилар бунга равшанлик киритишлари лозим. Акс ҳолда хўжаликларни оқ олтин етиштиришга қизиқтириш қийин. Бунинг устига кейинги пайтларда ўғитлар, ёнилғи-мойлаш материаллари, машина ва механизмларнинг баҳоси икки ҳисса ошганлиги ва улар янада қимматлашиб бораётгани вазиятни тобора чигаллаштирмоқда.

Ҳозир пахта териш машинасининг улгуржи нархи қарийб 14 минг сўм, маккажўхори ўриш комбайни эса 33 минг сўмдан зиёд туради. Пахтанинг нархи эса ҳамон эскича.

Ю. БОНДАРЕНКО,
ЎзТАГ мухбири — махсус «Қишлоқ ҳақиқати» учун.

ТАСС: долзарб масала

НАРХ-НАВО МУАММОЛАРИ

«Газета ва журналларда тўқсонинчи йилларнинг бошларида нарх белгилашнинг мавжуд системаси ислоҳ қилиниши хусусида мунозаралар тобора авж олмоқда. Нега бу соҳада ўзгариш қилиш зарурлигини тушунтириб берсангиз?

В. СМИРНОВ,
ишчи, Красноярск шаҳри».

«Нархи қанча?» Ана шу дафъатан жўн саволда чиндан ҳам қайта қуришнинг энг муҳим ва ўткир иқтисодий муаммоларидан бири акс этиб турибди. Бу муаммо мамлакатда нарх белгилашнинг пойдевори бўлган принциплар билан боғлиқдир. КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил июнь пленумида нарх белгилашни такомиллаштириш, уни иқтисодий ва социал сиёсатнинг фаол дастурига айлантириш назарда тутилган. Газетхоннинг нарх белгилашни қайтадан кўриб чиқиш билан боғлиқ саволини ТАСС мухбирлари СССР Фанлар академияси марказий иқтисодий-математика институти директорининг ўринбосари, СССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси Н. Петраковга йўлладилар.

— В. Смирнов саволига бериладиган жавоб ҳақиқатан ҳам тушунарли бўлмоғи учун бошқа бир масалани, яъни нархнинг мазмуни нимада, деган саволни ойдинлаштириб олишимиз керак. Икки оғиз сўз билан жавоб берадиган бўлсак, қуйидагиларни айтиш мумкин: нарх маҳсулот ишлаб чиқариш ва истеъмол қилиш билан боғлиқ бўлган бир қанча омилларни акс эттиради. Товар муайян нарх билан сотилаётган экан, бу уни иқтисодий реализация қилиш демакдир, яъни товар ишлаб чиқарувчидан харидорга ўтади. Бу ўринда нарх ушбу муносабатларнинг холис «хизматчиси» бўлади. Ишлаб чиқариш қўлида қандай омиллар бор? Табиийки, харажатлар, меҳнат унумдорлиги, турли ресурслар сарфи ана шу омиллар жумласидандир. Бу маълум маънода ҳам структура сиёсати, ҳам капитал маблағ сиёсатидир.

Истеъмолга тааллуқли омиллар қаторига маҳсулотнинг истеъмол хоссалари, унинг сифати киради. Бу хоссалар ҳам, сифат ҳам ишлаб чиқарувчига эмас, балки истеъмолчига керак.

Биз тез-тез ишлаб чиқарувчи ҳукмини ўтказмоқда, деб қўямиз. Бунинг маъноси нимада? Ишлаб чиқарувчи истеъмолчига бирон-бир ўлчамдаги, баъзан эса истеъмолчига мутлақо керак бўлмаган сифати паст товарни тиқиштиради.

Лекин бу ўринда масаланинг иккинчи жиҳати ҳам бор. Хўш, истеъмолчи ана шундай товарни нега олмоқда? Агар маҳсулотнинг сифати маъқул келмаса, уни олмайсиз, йўлингизга кетаверасиз. Аммо гап шундаки, ҳозир содир бўлган вазиятда истеъмолчи қўлида жуда кўп пул тўпланиб қолди. Бунинг сабаблари ҳар хил. Масалан, агар ишлаб чиқариш истеъмолчиси бўлган корхонани оладиган бўлсак, у станоклар сотиб олади. Хўш, бу соҳада нималар бўлмоқда? Сўнгги 15 йил ичида металл қирқиш станоклари нархи қувват бирлиги ҳисобига уч баравар ортди, станокларнинг унумдорлиги эса 30 процент кўпайди, холос. Нархнинг ўсиши билан сифатнинг ўсишини бир-бирига мутлақо таққослаб бўлмайди.

Нега нарх баланд? Сифат-ку бироз яхшиланган экан, нега энди истеъмолчи «жарақ-жарақ» пул санаб бераяпти? — деган саволлар пайдо бўлмоқда. Бунинг боиси шундаки, истеъмолчи маблағни бюджетдан олмоқда, бу пулларни унинг ўзи ишлаб топмаган. Корхона министрликка, давлат банкига, давлат план комитетига мурожаат қилади... Корхонага деярли ҳамиша қарз беришади ёки бюджетдан маблағ ажратишади. Шу боисдан ҳам корхона нархнинг арзон-қимматлигига қараб ўтирмайди. Аммо аҳоли ҳақида бундай дея олмаймиз.

КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил июнь пленумида қуйидаги рақам ошкора айтилди: бизда сўнгги 15 йил ичида муомаладаги пул миқдори уч баравар кўпайди, товар ишлаб чиқариш ва хизматлар ҳажми эса икки баравар ортди, холос... Турғунлик давридаги сиёсат шундай бўлдики, планлаштириш ва структура сиёсатидаги турли номувофиқликлар ва нуқсонлар кўпинча муомалага пул чиқариш билан қопланди. Бошқача айтганда, пул қадрсизланиб борарди.

Чет эллардан олиниб, 120—140 сўмдан сотилаётган аёлларнинг этикчаларини сотиб олишга ихлосманд одамлар сабр-тоқат билан навбат кутиб туришибди, буни ҳаммамиз кўрганмиз. Мамлакатимизда эса ўртача иш ҳақи 195 сўмга баробардир. Бир томондан, иш ҳақи даражасига нисбатан ақл бовар қилмайдиган нархлар кўзга чалинса, иккинчи томондан аҳолининг муайян гуруҳлари қўлида ортиқча пул борлиги сезилиб турибди, яъни агар дўконда тузукроқ товар бўлса, аҳоли сотиб олишга тайёр. Айрим идоралар зимдан нархни ошириш учун худди ана шу вазиятдан фойдаланиб қолмоқдалар. Қўшимча хизматлар ўйлаб чиқилмоқда, автомат камераларда юк сақлаш нархлари кўтарилмоқда...

Лўнда қилиб айтадиган бўлсак, таклиф этилаётган товарлар билан ана шу товарларга пул эҳтиёжи ўртасида аниқ-равшан номувофиқлик пайдо бўлди. Бунинг оқибати нима бўлади? Биринчидан, молни ўлчаб тақсимлашга тўғри келади, бошқача айтганимизда, турли регионлар таъминотининг ўзига яраша карточка системаси жорий қилинади. Шундан сўнг буюртмалар системаси йўлга қўйилади. Айтайлик, гўштнинг нархи паст, аҳоли уни кўплаб сотиб олиши мумкин, аммо гўшт етишмайди, хўш, нима қилиш керак? Катта корхоналар, муассасаларда буюртмалар уюштирилади. Аммо бу ўринда ҳам социал адолат принципи бузилади. Чунки йирик авиация заводи ишчиларининг буюртма олишга ҳақлари бор. Аммо ана шу ишчиларни даволаётган, уларнинг фарзандларини ўқитаётган врачлар ва муаллимларнинг бундай ҳуқуқи йўқ. Булар ё умуман гўшт емай қўйишади ёки уни бозордан сотиб олишади, ёки электричкага чиқишиб, шу яқин орадаги катта шаҳарга маҳсулот сотиб олиш учун боришади.

Бунинг сабаби шундаки, мамлакатимизда нарх сиёсати ниҳоятда «карахт» бўлиб қолган эди ва ишлаб чиқариш ҳамда истеъмол омилларининг амалдаги динамикасини акс эттирмай қўйган эди. Агар нарх-навони иқтисодий сиҳат-саломатлик термометри билан ўлчайдиган бўлсак, у ҳамиша 36,5 даражани кўрсатиб турар эди. Гарчи биз ҳаммамиз, қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда жуда катта номутаносибликлар бўлди, жуда кўп исрофгарчиликларга йўл қўйилди, капитал маблағ сиёсатида анчагина нотўғри қарорлар чиқарилди, бу капитал маблағлардан олинадиган самара кам бўлди, деб гапирсак ҳам, булар нархда акс этмади. Нархлар қандай бўлса, шундайлигича тураверди.

— Сўнгги вақтда биз дотациялар ёрдамида озиқ-овқат маҳсулотлари нархини сунъий равишда паст даражада сақлаб туриш иқтисодий тўғонок эканлиги тўғрисида кўп гапирмоқдамиз. Айни вақтда ноозиқ-овқат товарлари айрим турларининг нархи ҳақида гапирганимизда қиймат қонунини унутиб қўймоқдамиз, ҳолбуки юқоридаги товарлар нархи мамлакатимизда анча баланд. Наҳотки, бу иқтисодий жиҳатдан ўзини оқласа?

— Ўзини оқламайди, албатта. Яна ўша гўштни олиб кўрайлик. Мамлакатимизда гўштга ягона нарх белгиланмаган. Нарх турли-туман. Булар орасида давлат нархи, комиссион нарх, умумий овқатланиш корхонаси, хом таомлар дўкони нархи, колхоз бозори нархи бор... Агар сиз истеъмолчи сифатида қаерда хоҳласангиз, худди ўша ерда гўшт сотиб олиш имкониятига эга бўлсангиз, бу борада тахликали гап йўқ дейиш мумкин бўлур эди. Меҳмон кутмоқчимисиз? Марҳамат, бозорга бориб ҳар килосига 8 сўмдан тўлаб янги сўйилган мол гўштидан сотиб олдингиз-да, меҳмоннавозлик қилдингиз. Иккинчи куни эса магазинга бориб 2 сўмдан гўшт сотиб олишингиз мумкин. Аммо ҳамма гап шундаки, мамлакатнинг турли районлари ва шаҳарларида ана шу нисбатлар турлича бўлмоқда. Одамлар асосан давлат савдосидан гўшт сотиб олаётган районлар ҳам, гўшт фақат бозордан ёки омад келганида комиссион савдодан сотиб олинаётган районлар ҳам бор.

Бу ўринда яна социал адолат масаласи пайдо бўлди. Ахир, биз гўштни арзон нархда сотиб, худди ана шу адолатни қўллаб-қувватламоқчимиз-ку. Камроқ ҳақ оладиган кишиларнинг ҳам маҳсулот харид қилишга бошқалар қатори қурби етиши керак. Лекин ўша маҳсулот етарли бўлганида ва худди шу нарх билан сотилганидагина бунга эришиш мумкин. Аслида бундай бўлаётгани йўқ. Мамлакатимизда аҳоли жон бошига йилига ўртача 60 килограмм гўшт истеъмол қилинади. Ҳар бир килограмм гўштнинг ўртача нархи сиз уни қаерда сотиб олганингизга боғлиқ. Бозордан қанчасини, дўкондан ва кооператив савдодан қанчасини сотиб олганингизни ҳисоблаш керак. Районларга қараб ва аҳоли табақаларига қараб ана шу нарх ўртасида катта—тахминан 3—4 баравар тафовут бор.

Биз мамлакатимизда озиқ-овқат маҳсулотлари илгаригидек арзон деб хом ҳаёл қилиб юравердик. Аммо, умуман олганда, харажатлар билан нархлар ўртасида тафовут бўлганидагина ана шу хом хаёл вужудга келади. Буни қандай қилиб бартараф этса бўлади? Аҳоли ҳисобигагина бартараф этиш мумкин. Агар нархлар ишлаб чиқаришга кетадиган ижтимоий зарурий харажатларни қопламаса, кимдир бунинг ўрнини тўлдириши керак-да. Лекин давлат ихтиёрида корхоналар ва аҳоли қўлидагидан бўлак махсус маблағ йўқ. Дотация шундай келиб чиқади. Аммо аслини олганда бу дотация маҳсулотнинг бошқа турларига нархнинг оширилиши билан қопланади. Бу ўринда ҳам сира қаллоблик йўқ. Ҳамонки мен бир товарни арзон сотиб олаётган эканман, бошқасини юқорироқ нархда олишим керак. Ҳозир кенг миқёсда шундай бўлмоқда.

Назаримда, бизда харажатлар нуқтаи назаридан ҳам, сифат нуқтаи назаридан ҳам кийим, пойафзал, мебель, теле ва радио аппаратурага нархлар ниҳоятда ошириб юборилган. Ўзингиз бир назар солинг, ахир. Австрия ва Франциянинг ўша машҳур этикчалари 120—140 сўмдан сотилаяпти. Бизнинг этиклар эса, гарчи сифат жиҳатдан тўрт-беш баравар берироқ бўлса ҳам 70—80 сўмдан пулланмоқда. Агар рўй-рост, ҳалоллик билан айтадиган бўлсак, этикларимиз 30 сўмдан, баъзан эса 20 сўмдан сотилиши керак. Лекин улар қарийб уч баравар қимматга сотилмоқда. Бундан мурод нима? Аҳоли гўшт сотиб олаётганида ён босилганини қоплаш мақсадида ундан пул йиғиб олинмоқда.

Устига-устак, бу жараёнлар ҳамма нарсани чалкаштириб юборади. Чунки ҳар бир одам «кўрпасига қараб оёқ узатиб» истеъмол қилади. Айтайлик, айрим кишилар башанг либос ёки бирон-бир буюм сотиб оламан, деб гўшт емасликка тайёр. Бошқалар эса яхши овқатланишни асосий омил деб биладилар. Оқибатда ким ютаяпти-ю ким ютқазаяпти — номаълум бўлиб қолади. Агар ҳамма ҳам бир хил ботинка, бир хил костюм сотиб олса, гўшт ва нонни баббаравар истеъмол қилса, ўшанда бир қадар адолат ҳақида гапирса бўларди.—Яъни «Мен баъзан» арзон нархда сотиб олдим, баъзан эса қимматроққа олдим, хуллас, ора очиқ бўлди» дейиш мумкин бўлур эди.

Умуман, жамият ҳақиқатан ҳам «ора очиқ» дейиши мумкин. Дарҳақиқат, ҳозир гўштга дотация тарзида берилаётган 60 миллиард сўмдан ҳам кўпроқ маблағ қимматбаҳо автомобиль, радио-приёмниклар, магнитофонлар, холодильниклар, кийим-кечак сингари барча товарларимиз оборотидан солиқ сифатида қайтиб келмоқда... Аммо, юқорида айтганимдек, ҳар бир одам «кўрпасига қараб оёқ узатади». Ҳатто ҳар бир социал табақада ҳам шу нарса содир бўлади, кимдир ютади, кимдир ютқазади. Бундай қилишдан мурод нима? Қиймат қонунини акс эттирадиган нархларнинг нормал системасини жорий этиш жўнроқ бўлмасмиди, деган савол туғилади.

— Ахир, бу ҳозирги нархларни қайта кўриб чиқишни ва, эҳтимолки, озиқ-овқат маҳсулотлари айрим турлари нархининг оширилишини талаб этади-ку...

— Шуни тушуниб олиш керакки, агар биз ҳақиқатан ҳам бир қадар адолатли эквивалент алмашувни ўрнатмоқчи бўлсак, нархларни бирон-бир йўсинда реал харажатларга мослашимиз керак. Бу жараённи мушкул дейиш ўринли бўлмас. Одамлар, албатта, нарх-навонинг ошишини истамайдилар, ахир, бу киши табиатига хос нарса. Бунинг яна бир боиси шундаки, одамларни неча бор алдашди. Масалан, транспортда — аэрофлотда, темир йўлда нарх ошган эди, лекин хизмат сифати мутлақо яхшиланмади, баъзи жойларда ҳатто ёмонлашди.

Назаримда, муаммо бошқачароқ тарзда ўртага қўйилиши керак. Аслини олганда муаммо шу таҳлитда қўйилаяпти ҳам. Агар бирон-бир товар тақчил бўлиб турган экан, унинг нархи вақтинча оширилса ҳеч бокиси йўқ. Аммо бу товарни сотишдан тушадиган қўшимча маблағ худди ана шу товарни ишлаб чиқаришни кенгайтиришга сарфланиши керак. Агар мамлакатда камроқ ишлаб чиқарилаётган модали пойафзал ҳозир қиммат экан, нарх билан харажат ўртасидаги тафовутни худди ана шу ишлаб чиқаришга йўналтириш лозим. Корхона шу тафовут-маблағ эвазига ходимларга мукофот бериши ва ишлаб чиқаришни ривожлантиришга сарфлаши лозим. Шунда кечагина тақчил бўлган ана шу товарни ишлаб чиқариш кенгайиши туфайли эртага мазкур товар тақчил бўлмай қолади. Нарх ҳам пасая бошлайди.

Гўшт нархи хусусида фикр юритадиган бўлсак, ҳозир бу бобда баҳс кўп бўлмоқда. Мен гўшт нархини ошириш тарафдори эмасман. Шуни тушунтириб бермоқчиман. Гўшт, гўшт деб гапиришгани гапиришган. Аммо гўштнинг гўштдан фарқи бор. Манави музлагани, буниси янги сўйилгани, бу чўчқа гўшти, бу мол гўшти, бу эса қўй гўшти, яна тансиқ гўшт (деликатес), колбаса ва бошқалар бор. Бу масалага ёндашувнинг вариантларидан бири қуйидагичадир, деб ҳисоблайман. Гўштнинг бугунги нархини, яъни 2 сўмни базавий нарх деб қабул қилиш керак. Ҳозир савдо бизга таклиф этаётган музлаган суякли гўштнинг нархи ҳам майли шунча бўлсин. Аммо гўшт сифатига қараб унинг нархини табақалаштириш лозим бўлади. Ҳозир мавжуд бўлган табақалаштириш сифатга мутлақо мувофиқ эмас. Лаҳм гўшт бор. Лекин уни фақат савдо ходимларигина олмоқдалар.

Умуман, сифатга қараб нархни табақалаштириш принципини мен базавий принцип деб ҳисоблайман. Сифати турлича бўлган ва барчага мўлжалланган маҳсулотлар билан эҳтиёж қондирилиши керак. Аслида эса ҳозир акс тенденция содир бўлмоқда. Маҳсулотнинг арзон турлари камайиб кетган. Агар колготка ишлаб чиқариш бошланса пенсионер аёллар учун оддий ип газлама пайпоқлар тайёрлашни унутиб қўйишади. Аслида эса даромад даражасига қараб танлаб олиш имкониятининг яратилиши ниҳоятда зарурдир.

Саноат товарлари нархини камайтириш мумкин ва лозим, деб ҳисоблайман. Аммо қандай товарлар ҳақида гап кетаётганини инобатга олиш лозим бўлади. Бир жиҳатдан, бизда жуда кўп молларнинг бозори касод бўлиб ётибди. Мамлакатимиздаги 280 миллион аҳоли учун йилига 800 миллион жуфт тикиб чиқарилмоқда. Унинг сифати пастроғу, нархи баландроқ бўлгани учун сотиб олишмаяпти. Демак, нархларни анча пасайтириш мумкин. Аммо нархларни табақалаштириб пасайтириш лозим бўлади. Чунки харидоргир товарларнинг нархи туширилса, худди гўштга бўлганидек, саноат товарлари дўконлари олдида ҳам навбат кўпайиб қолади.

Мантиқан, бозорда мол қанча кўп бўлса, нарх арзонлашуви керак. Лекин, афсуски, кўпинча ана шу боғлиқлик йўқ. Нархнинг арзонлашуви (сифатнинг ҳам пасайиши) сабабли нарх пасаймасдан, корхонанинг даромади кўпайиб бораверади. Ахир, нархдан таннархни айириб ташласак фойда пайдо бўлади-да. Агар ҳанузгача ҳам энг арзон рангли телевизор 350 сўмдан сотилаётган экан, кўп одамлар оқ-қора тасвирдаги телевизорларни сотиб олишга мажбурлар. Аслида эса ана шу рангли «электроника»нинг таннархи 100 сўмдан ошмайди, деб ўйлайман. Агар шу телевизорни 150 сўмдан сотиш мумкин бўлганида бу нарса ана шу аппаратларни ишлаб чиқаришни кўпайтиришга рағбатлантирган бўлур эди. Вақти келиб оқ-қора тасвирдаги телевизорлар чиқариш батамом тўхтатилган бўлур эди. Аммо биз оқ-қора телевизорлар чиқаришга зўр бермоқдамиз. Бунинг устига улар ҳам арзон эмас. Нега шундай бўлмоқда?

Биз нарх белгилашнинг эпчил системасига албатта ўтишимиз керак. Нархлар бозордаги талаб ва таклифнинг нисбатини ниҳоятда илдамлик билан акс эттириши лозим. Ана ўшандагина нархлар харидорни ҳам, товар ишлаб чиқарувчиларни ҳам ҳақиқатан тўғри йўналтиришлари мумкин. Барча иқтисодий методлар у ёки бу тарзда қиймат ўлчовлари билан боғлангандир. Хўш, иқтисодий омилнинг ўзи нима? Бу —маҳсулот нархи, солиқлар, фойдани тақсимлаш нормативлари ва мукофотлардир. Улар сўмлар ва тийинлар билан ҳисобланади. Шунинг учун ҳам хўжалик юритишнинг маъмурий методларидан иқтисодий методларга ўтилаётганда, даставвал иқтисодий ўлчовларда тартиб ўрнатиш лозим.

— Лўндаси, ислоҳот муқаррар. Хўш, уни амалда қандай ўтказиш керак?

— Бу ҳақиқатан ҳам норавшан масаладир ва бу масалани умумхалқ муҳокамасига қўйиш лозим. Гўшт нархи ўзгаришига келганда компенсация жорий этиш зарур бўлади. Шакшубҳасиз, шундай қилиш керак. Бунда гап ҳозир аҳоли гўшт сотиб олаётганида ихтиёрига ўтаётган 60 миллиард сўмдан кўпроқ маблағни «қайтариб олиш» тўғрисида бораётгани йўқ. Балки бошқа йўллар орқали, бошқа усул билан шу маблағни бериш ҳақида сўз бормоқда. Назаримда, бунинг икки йўли бор. Биринчиси — ойлик иш ҳақига қўшимча белгилаш зарур, иккинчиси эса, ҳозир ниҳоятда қиммат турадиган товарлар нархини тушириш даркор.

Аҳолининг кам ҳақ оладиган табақалари компенсацияни тўла миқдорда олишлари керак, токи нархнинг ўзгариши сабабли аҳоли шу қисмининг озиқ-овқат товарларини истеъмол қилиши камаймасин. Ойлик иш ҳақига қўшимча жорий этиш керакми ёки киши бошига ўртача тўғри келадиган даромадга қўшимча лозим бўладими? Хуллас, оилага қўшимча ҳақ бериш керакми ёки ходимгами? Агар оила кўп болали бўлса-ю, иш ҳақига қўшимча қилинса, бунда оиланинг турмуш даражаси пасаяди... бошқача айтганда, таҳлил талаб этиладиган ўринлар бор. Лекин шунга ишончим комилки, оила жон бошига даромади ойига 100 сўмдан кам бўлган аҳолининг барча группаларига тўла компенсация берилиши керак.

Урушдан кейинги йилларда нарх изчиллик билан тушиб борди, деган мулоҳаза тарқалган. Бунга қай тахлитда эришилган эди?

— Ҳа, шундай бўлган эди. 1950 — 1954 йилларда нарх ҳар йили туширилган. Лекин бу афсонадир. Афсонани ўртадан кўтариб ташлаш керак. Чунки одамлар бир нарсани эсларидан чиқаришаяпти: ана шу нарх туширилишига қадар 1947 йилда пул ислоҳоти ўтказилиб, карточкалар бекор қилинган, иш ҳақи ўзгартирилган ва нарх қайта кўриб чиқилган эди. Нарх ўртача уч баравар оширилган эди. Яъни 1948 йилнинг январидан бошлаб 1946—1947 йиллардаги нархларга нисбатан давлат нархлари уч баравар юқори қилиб белгиланган эди. Бу — масаланинг бир жиҳати. Иккинчи жиҳати шуки, ўша даврда харид нархлари хусусида ниҳоятда қаттиқ сиёсат юритилган эди. Харид нархлари чакана нархларга қараганда ўн баравар паст эди. Масалан, бир килограмм гўштнинг харид нархи 57 тийин бўлган. Бу нарх албатта қишлоқ хўжалик харажатларини қопламас эди ва биз ўша кезлар қишлоқ хўжалигини барбод қилаётган эдик, одамларнинг тинка-мадори қуриган эди. 1953 йилдаги сентябрь пленумидагина харид нархларини ўзгартириш лозимлиги ва қишлоқ хўжалигини талон-торож қилишга чек қўйиш зарурлиги, қишлоқ хўжалигининг нормал ривожланиши учун имконият даркорлиги тўғрисидаги масала биринчи бор кун тартибига қўйилди.

Саноатда эса иш унуми нормаларини кўпайтириб боравериш сиёсати ўтказилди, бу нормалар бир неча бор қайта кўриб чиқилди. Оқибатда бизда 1951—1955 йилларда меҳнат унумдорлиги 40 процент ортиб, иш ҳақи фақат 10 процент кўпайди. Бундай шароитларда ҳақиқатан ҳам нархларни камайтириш имконияти бор. Дарвоқе, 1955 йилдаги сўнгги нарх тушириш чоғида ҳам унинг даражаси ислоҳотдан илгаригига нисбатан 1,8 баравар юқори эди.

Бу даромадлар устидан қаттиқ назорат қилиб, нарх тушириш сиёсатини ўтказиш мисолидир. Шуни унутмаслик керакки, бу аҳолининг фақат учдан бир қисмига, яъни шаҳарликларга тааллуқли эди. Қишлоқ аҳли учун нарх туширилиши умуман тааллуқли бўлмади, чунки аслида қишлоққа бирон-бир нарса етказиб берилмас эди.

— Николай Яковлевич, нарх, тақчиллик ва истеъмол проблемалари бир-бири билан боғланганми?

— Нарх муаммоси тақчиллик билан шундоққина боғланган. Агар нархлар пастроқ бўлса, мен юқорида айтиб ўтган ишни қилиш лозим бўлади, яъни карточкалар жорий этилади, бозор фондлари қаттиққўллик билан ўрнатилади, бунинг оқибатида баъзи районларда гўшт сотиб олиш мумкин, бошқаларида топиб бўлмайди, бир хил районларда нарх ундай, иккинчиларида нарх бундай. Аммо бошқа далил ҳам бор: агар бир нархни ошириб, айни вақтда иш ҳақига қўшимча белгиласак, гўшт барибир кўпаймайдику, дейишади. Бунчалик эмас. Ҳамма гап шундаки, гўшт нархи арзон бўлганлиги туфайли унга талаб ҳам кўп бўлмоқда. Шунинг учун аҳолининг гўштли таомга рағбати кучаймоқда. Талаб ошиб бораётган бўлса ҳам, лекин уни қондириш имкониятлари чеклангандир.

Яна бир хил эътироз ҳам пайдо бўлмоқда: агар биз «гўшт учун қўшимча маблағ» берадиган бўлсак, одамлар барибир гўштга серхаридор бўлиб тураверадилар. Бу нотўғри мулоҳазадир. Иш ҳақингизни ойига 30 сўм оширишди, деб фараз қилинг. Бундан ана шу 30 сўмни сиз худди асосий иш ҳақи сингари тақсимлайсиз, деган маъно келиб чиқадими? Йўқ, асло, бу қўшимчанинг ўз йўриғи бор. Эҳтимолки, сиз кўпроқ китоб сотиб оларсиз ёки театрга тез-тез тушиб турарсиз. Ё бўлмаса автомобиль сотиб олиш учун пул йиғарсиз.. бу назарий тадқиқотлар билангина эмас, балки практикада ҳам тасдиқланган қонундир.

Бизда кўпчилик тақчилликлар нимадан келиб чиқди? Одамларга мукофот тўлашганида, кишилар бу пулни анъанавий товарлар сотиб олишга эмас, балки улар илгари харид қилмаган янги товарларни сотиб олишга сарфлашни истаб қолишди. Илгари «посонги»си тўғри бўлиб турган товарлар харидоргирроқ бўлиб қолди. Қўшимча пул талаби ишлаб чиқаришнинг тегишли тарзда ўсиши билан бир вақтда содир бўлмади. Қонуният шундаки, иш ҳақининг ҳар йўсинда оширилиши истеъмолнинг шунга кўра кўпайишини билдирмайди, балки унинг структурасини ўзгартиради. Шундай қилиб, гўштга бўлган эҳтиёж ҳам камайди.

— Демак, нархнинг ошиши тақчилликни бартараф этар экан-да?

— Шак-шубҳасиз, шундай. Нархнинг ошиши, эҳтимолки, эҳтиёжга таъсир этмас. Ўшанча миқдордаги гўшт истеъмол қилинаверади. Аммо нисбати ўзгарса керак. Магазинларда гўшт пайдо бўлади.

— Компенсация чорвачиликда меҳнат унумдорлигини ошириш учун шарт-шароит яратади, деб ишонса бўладими?

— Бу мураккаб масаладир. Чунки компенсациянинг ўзи бундай шароитларни туғдирмайди. Ахир гап яхши ишлаш учун берилаётган қўшимча ҳақида бораётгани йўқ. Бу гўшт истеъмол қилаётганингиз учун «тортиқ»дир. Худди ана шу қўшимча учун сиз унумлироқ ишлашингизни ҳеч ким талаб қилмайди. Аммо, иккинчи томондан, топилган пулларга нарса сотиб олиш имкониятлари мутаносиб ўсиб бораётганлиги туфайли меҳнатга ва умуман пул топишга қизиқиш кучайиб бораверади. Аксинча, сиз ўзингизга зарур бўлган товарларни сотиб ололмасангиз, моддий рағбат сусаяди. Биз бунга илгари дуч келган эдик. Агар одамларга мукофот берсанг, улар яхши ишлашади, деб ҳисоблар эдилар. Аслида ҳам шундай бўлади, лекин ҳамиша эмас. Товар таъминоти ёмон бўлган регионларда пул рағбатлантирувчи кучини йўқотди. Мамлакат ичкарисидаги колхозларнинг раислари ва совхозларнинг директорлари натура билан рағбатлантириш системасига ўтишга мажбур бўлдилар. Масалан, яхши ишлаган комбайнчиларга автомобиль берила бошлади.

Эндиликда шу нарса равшанки, агар биз меҳнат унумдорлигини иқтисодий методлар билан рағбатлантиришни истасак, дўконларда мол тўла бўлиши керак. Агар биз жуда кўп товарни бирданига етказиб бера олмасак, бу товарлар қимматроқ бўлиши мумкин, ана ўшанда инсонда кўпроқ пул топиш рағбати уйғонади. Агар одамлар ҳақиқатан ҳам кўпроқ пул топсалар, ҳақиқатан ҳам пировард натижа учун иш ҳақи олсалар, бу кўпгина муаммоларни, жумладан нарх-наво муаммосини ҳал этиш учун қудратли омил бўлади.

Суҳбатни ТАСС мухбирлари
В. ОВЧАРОВ,
Л. ЧЕРНЕНКО
олиб бордилар.

Москва.

Булунғур районидаги Гагарин номли совхоз деҳқонлари меҳнаткашларнинг халқаро бирдамлик куни — 1 Майни зарбдор меҳнат билан нишонламоқдалар. Хўжаликда экиш-тикиш, эртаги экинлар парвариши уюшқоқлик билан олиб борилаяпти. 5-цех ишчилари бу йил 105 гектар майдондан давлатга 1.050 тонна ўрнига 1.155 тонна картошка етказиб бериш мажбуриятини олишган. Эл дастурхонини шундай маҳсулот билан узлуксиз таъминлаш мақсадида бу пайкалларга навбатма-навбат уруғ қадалмоқда. Айни пайтда 20 гектарда эртаги нав картошка парвариш қилинаётган бўлса, 40 гектарга ўртагиси экилмоқда.

СУРАТЛАРДА: 1. Илғор бригада бошлиғи Абдулқосим Ражабов ва ишчи Тошбой Бошманов уруғликни кўздан кечиришаяпти. 2. Экиш пайти.

Т. ДАВЛАТОВ фотолари.

ҲУНАРДАН УНАР

ИШОНЧ

Сурмахон Абдиева техникумни тугаллагандан сўнг Хўжаобод районидаги «Шарқ юлдузи» колхозида аввал бухгалтер ёрдамчиси, сўнгра катта бухгалтер бўлиб ишлади. Ҳалоллиги, меҳнатсеварлиги, тиришқоқлиги ва айниқса камчиликларга муросасизлиги туфайли коллективда обрў-эътибор қозонди. Мана 15 йилдирки, у халқ контроли группасини ҳам бошқармоқда. Назоратчиларнинг тилга олгудек ибратли ишлари беҳисоб. Масалан, уларнинг саъй-ҳаракатлари натижасида мутахассисларнинг ўзига топширилган иш учун масъулияти ошди, интизом мустаҳкамланди, тармоқларда ижобий силжиш рўй берди. Бу йил эса меҳнат аҳли чигит экишни районда биринчилар қатори ниҳоясига етказди.

Ч. ТУХТАНОВ.

РАЦИОНАЛИЗАТОР ЖЎРАЕВ

Сариосиё районидаги «Коммунизм» совхозида Германия Демократик Республикасидан келтирилган «Е-302» маркали комбайн бўлиб, эҳтиёт қисмлар етишмаслиги туфайли ундан унумли фойдаланиб бўлмас эди. Шунда механик Олимжон Жўраевнинг таклифи қўл келди. Стартёр ва аккумулятор ўрнига мотор ўрнатилди, тасма эса тишга алмаштирилди. Бундан ташқари, комбайннинг ўнг қисмидан 14 та подшипник, 4 та пахтача, 2 та санчиқ ва битта пичоқ қисқартирилди. Ҳозир бу машина ёрдамида бир йиллик ўтлар ўриб олинмоқда. Янгиликдан хўжалик анча миқдорда наф кўраяпти.

Н. РАҲИМОВ.

ҲАМОН САФДА

Саидмамат Мадаминовнинг номини Боғот районидаги «Коммуна» колхозида ҳурмат билан тилга олишади. У узоқ йиллар мобайнида механизатор, инженер бўлиб ишлади. Ҳозир гарчи пенсияда бўлса-да, устахонада учратасиз. Саидмамат ака ва унинг ҳамкасблари Раҳимжон Отажонов ва Юсуф Саидов қиш мобайнида машина-механизмларни сифатли ремонт қилишганди. Натижада экиш-тикиш ишлари барвақт тугалланди. Эндиликда улар пахта териш агрегатларини созлашда жонбозлик кўрсатишаяпти. Бу иш Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси очиладиган кунга қадар тугалланади.

А. МАДАМИНОВ.

МАЪМУРЧИЛИК ЙЎЛИДА

Ўтган йили Неъмат Ҳусанов бошлиқ бригада соҳибкорлари Китоб районидаги «Паландара» совхозида энг юқори кўрсаткичга эришдилар: эл дастурхонига 200 тонна ўрик, 333 тонна узум тортиқ қилинди. Бунинг эвазига 116.500 сўм, белгиланганидан 56.500 сўм кўп даромад олинди. Бир центнер маҳсулот таннархи қарийб 6 сўм арзонлашди. Рентабеллик даражаси 29 процентни ташкил этди.

Жорий йилда меҳнат аҳли ҳосилдорликни гектар ҳисобига камида 100 центнерга етказиш йўлида астойдил меҳнат қилмоқда. Беллашувда Шоҳайдар Саидов, Амин Аҳмедов, Қумри Мирзамуродова, Боймурод Мирзаев бошлиқ оилавий звенолар пешқадам. Бригада саркори Неъмат Ҳусанов эса барча юмушларда бош-қош.

С. ИСОМИДДИНОВ.

ПЕШҚАДАМЛАР

Охунбобоев номли колхоз механизаторлари Хонқа районида биринчи бўлиб чигит экишни тамомлашганди. Ҳозир ғўзага дастлабки ишлов берилаяпти. Бунда Аминбой Атчонов, Эгамберди Жуманиёзов, Ғулом Қаландаров, Солой Собиров, Эркин Ўрозовларнинг муносиб ҳиссалари бор. Негаки улар жами экиш агрегатларини барвақт, сифатли созлашда фидокорлик кўрсатишган. Айни кунларда улар қолган машина-механизмларни ремонт қилишда пешқадам.

Б. ОТАЕВ.

Амалдаги интернационализм

ГУЛГУН ЧЕҲРАЛАР

Нурафшон тонг отмоқда. Борлиқ май жилвасидан гулгун яшнаган. Она қишлоқ чиройи ҳар қачонгидан сўлим ва мафтункор. Дов-дарахтлар, анвойи гуллар, ол байроқлар даъваткор шиорлар, радиоузелдан таралаётган дилрабо куй одим ташлаб бораётган кишиларга кўтаринки руҳ бағишлайди. Аста оқимга қўшиламиз, хурсандчилиги чеҳрасига урган кишиларга ҳавас билан тикиламиз. Бу ерда ўзбек, корейс, рус, қозоқ, қирғиз, немис, бошқирд, татар, удмурд, қўйингки, ўндан ортиқ миллат ва элат вакиллари бир оила фарзандларидек ҳамжиҳатликда яшаб, меҳнат қилмоқдалар.

Ҳув ана, эски қадрдони, қўли гул соҳибкор Виктор Нам билан нима ҳақдадир суҳбатлашаётган алп қоматли киши Гулмат Муротов, Хўжаликнинг энг илғор бригада бошлиғи, ташаббускор коммунист. Чигит экишни барвақт тугаллаган у бошлиқ коллектив зиммасига оширилган мажбурият қабул қилди. Ният—ҳар гектар ердан 32 центнердан сифатли ҳосил йиғиштириб олиш.

— Кўпинча ютуқларимиз сири ҳақида сўрашади,—дейди бригадир биз билан суҳбатда.—Жавоби тайин: кўпмиллатли кишиларимиз ўртасидаги мустаҳкам дўстлик, ҳамжиҳатлик муваффақиятларнинг бош омили. Қаерда меҳру оқибат, ўзаро ишонч, иштиёқ бўлса, иш олдинга босаверади. Биз нисбатан оғир шароитдамиз. Айниқса ўтган йили катта имтиҳондан ўтдик. Табиат инжиқликлари туфайли деҳқонларимиз қийинчиликларга дуч келдилар. Аммо саросимага тушмадик. А. Ҳамдамов, З. Бекимбетов, Т. Сарсенова, М. Аҳмаджонов каби заршунослар тиним билмай меҳнат қилдилар. Ўша масъулиятли, қисталанг дамларда кишилар ўртасидаги муносабатлар, уларнинг пахтапарварлиги, касб-корга садоқати синовдан ўтди. Колхозда биринчи бўлиб давлатга пахта топшириш планини ортиғи билан бажардик. Гектар ҳосилдорлиги 35 центнерга етди. Эндиги марра—38 центнер.

Илғор бригада бошлиғи Александр Гуляев ҳақида ҳам правлениеда илиқ гапларни айтишди. У техника экини—канопдан юқори ҳосил олиш устаси. Бой тажрибалари район бўйлаб оммалашмоқда. Александрнинг тадбиркорлиги, ташкилотчилиги туфайли муаммолар вақтида ҳал этилмоқда. Ердан, техникадан унумли фойдаланилаётгани туфайли экономика тобора мустаҳкамланмоқда. Илғор коллектив ўтган йили давлатга 485 тонна каноп пояси топшириб, довруғ таратди. Айни кунларда ғайрат камарини боғлаб янада юксак марраларни кўзлашаяпти.

Колхоз правлениеси ва партия комитети интернационал тарбияни жонлантириб, янгича анъаналарни ҳаётга кенг жорий этиш юзасидан ибратли тадбирларни амалга ошираяпти. Бепоён далаларда, фермада сидқидил тер тўкиб, колхоз шуҳратига шуҳрат қўшаётган кишилар бир-бирлари билан қадрдонлашиб, қуда-қудағай бўлиб кетишган. Интернационал оилалар тобора кўпаймоқда. Жумладан, ўзбек қизи Гулнора Маҳкамова қозоқ йигити Абдусарим Абдуҳолиқов билан турмуш қурди. Уларнинг тўйлари замонавий, камчиқим, бир умрга эсда қоладиган қилиб ўтказилди. Бахт кечасида турли халқларнинг куй ва қўшиқлари янгради. Колхоз бадиий ҳаваскорлари ажойиб санъатлари билан барчани хушнуд этдилар.

4-бригада шийпони томон бораётганимизда ўрта ёшдаги аёл рўбарў бўлди. Билсак, мусобақа пешқадами Салима Холдорова экан.

— Дил сўзларимни газета орқали меҳри дарё мураббийларимга, бригадамиз аъзоларига етказсангиз,—деди у самимий оҳангда.—Ҳаётда нималар бўлмайди, дейсиз. Кутилмаган ҳодиса туфайли мушкул аҳволда қолдим: саломатлигим ёмонлашди. Бироқ яхши одамлар ёлғизлатиб қўйишмади. Ҳолимдан хабар олиб, ширин сўзлари билан менга далда беришди. Тез орада соғайиб сафга қайтдим. Энди сидқидил тер тўкиб, ўз қарзимни узаяпман. Колхозим, ҳамқишлоқларим билан ҳар қанча фахрлансам ярашади!

Любовь Герасимова шу хўжаликда вояга етди. Ёшлигидан сигирсоғар бўлишни орзу қилди. Ўрта мактабни тугатгач иккиланмай фермага ишга ўтди. Илғорлар тажрибасини кунт билан ўзлаштирди, маҳоратини оширди. Севган касбига меҳр-муҳаббатини пайванд этди. Ҳар сигирдан 3.300 килограммдан сут соғиб, обрў-эътибор қозонди. Шу ерда ўзи каби меҳнатсевар Николай билан танишди. Ёшлар турмуш қуришди. Энди бир-бирларига ҳамкор, мададкор бўлиб, жамоат чорвачилигини ривожлантиришга муносиб улуш қўшишмоқда.

— Коллективимиз аъзоларини минг тусда товланадиган камалакка қиёс қиламан, — дейди Любовь.—Уларнинг миллати урф-одати турлича бўлса-да, мақсади, маслаги, орзу-интилишлари муштарак. Ҳалол меҳнат қилиб, тинчлик ишига муносиб ҳисса қўшиш. Аммо устозим Умарали Мирзабоевнинг фазилати, ташаббуслари ҳақида алоҳида тўхталмоқчиман. У биринчилардан бўлиб оилавий пудратни жорий этди. Хотини, қизлари билан сидқидил тер тўкди. Меҳнатга коммунистик муносабат намуналарини кўрсатди. Чорвадорларнинг умумий йиғилишида озуқа базасини мустаҳкамлаш, моллар зотини яхшилашга қаратилган қимматли таклифларни ўртага ташлади. Бош зоотехник Сергей Пак, веттехник Қўзибой Мирзабоев унинг ташаббусини маъқулладилар. Колхоз раҳбарлари озуқа экинлари етиштиришга ихтисослашган махсус бригада ташкил этдилар. Уларга унумдор ерлар, етарли миқдорда техника, минерал ва маҳаллий ўғит ажратилди. Илғорлар вақтида моддий-маънавий рағбатлантирилди. Кайфиятга кўп нарса боғлиқ. Коллектив қисқа вақт ичида ишни йўлга қўйди. Иккинчи йилиёқ ҳар гектар ердан 460 центнердан силосбоп кўкпоя йиғиштириб олинди. Моллар зоти яхшиланди. Чорвадорларнинг унумли ишлаб, кўнгилли ҳордиқ чиқаришлари учун барча шароит муҳайё этилди. Сигирсоғарлар ўзларига кўрсатилаётган ғамхўрликка жавобан юқори унум билан ишлай бошладилар. Тамара Хан йилига ҳар сигирдан қарийб 4 минг килограммдан сут соғиб, барчани янги марралар сари даъват этди.

Ҳозирги кунда пахтакору чорвадор, қурувчи-ю соҳибкор Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси шарафига кўтаринкилик билан меҳнат қилмоқда. Агитатор ва пропагандистлар турли мавзуларда лекция, суҳбатлар уюштиришаяпти. Мақсадга эришишда интернационал дўстлик кечалари, ишлаб чиқариш илғорлари билан учрашувлар муҳим роль ўйнаяпти. Меҳнат ветеранлари—республикада хизмат кўрсатган пахтакор Одил Икромов, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Николай Хан ва бошқалар ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик, пролетар интернационализми, анъаналарга садоқат руҳида тарбиялашда жонбозлик кўрсатишмоқда.

Колхоз партия комитети қуйи бўғинларда юзага келаётган ватанпарварлик ташаббусларини оммалаштираяпти. Пахтакор Омонгелди Бегимбетов, комбайнчи Талгат Гинатуллин, сигирсоғар Людмила Омон беш йиллик планни муддатидан илгари бажариш учун кураш бошладилар. Фидойи меҳнат, илғор иш усулларини жорий этиш, тежамкорлик туфайли колхоз йилига ўрта ҳисобда 9 миллион сўм атрофида даромад қилаяпти. Бу социал масалаларни муваффақиятли ҳал этиш имконини бермоқда. Кейинги йилларда қатор турар жой бинолари, маданий-маиший хизмат кўрсатиш муассасалари, мактаблар қурилиб ишга туширилди. Эндиликда маданият саройи, бешта клуб, стадион, бадиий ҳаваскорлик коллективлари меҳнаткашлар хизматида.

Халқ депутатлари ташаббуси билан қатор қишлоқларга табиий газ келди. Париж Коммунаси участкасида миллий таомлар тайёрланадиган кооператив кафе очилди. Энди тўй ва тантаналарни шу ерда ўтказиш мўлжалланаяпти. Правление раиси Ермек Налибоевнинг таъкидлашича, Жамбул участкасида ечимини кутаётган муаммолар кўп. Бу ерда мактаб, ҳаммом, маиший хизмат пунктлари қурилаяпти. Колхозчилар шахсий уй қуриб олишлари учун 14 гектар ер ажратилди. Аҳолини ичимли сув билан тўла таъминлашга қаратилган қўшимча тадбирлар белгиланди. Буларнинг ҳаммаси катта ишнинг бошланиши, холос.

Коммунистик районидаги «Правда» колхози меҳнат аҳли олдида масъулиятли вазифалар турибди. Улар бу йил 2.100 гектар ерда деҳқончилик қилиб, давлатга 6.400 тонна пахта, қарийб 21 минг тонна каноп пояси етиштиришга сўз беришган. Мажбурият бажарилишига шубҳа йўқ. Саховатли далалардаги жўшқин меҳнат, кўтаринкилик бу гаровдир.

Икки томонига мевали ва манзарали дарахт кўчатлари ўтқазилган кенг, равон йўл бўйлаб одимлаймиз. Барчанинг қалби ҳаяжон, фахр ҳис-туйғулари билан тўлиб-тошган. Транспарантлардаги «Май», «Тинчлик», «Дўстлик» сўзлари алоҳида жозиба билан кўзга ташланади. Сафлар тобора тўлишиб бормоқда...

И. АЗИЗОВ,
тарих фанлари кандидати.
М. ҚАЮМОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ШАҲАРЛИКЛАР ДАСТУРХОНИГА

КЕЧА ҚАЛИНИН РАЙОНИДАГИ КУЙБИШЕВ НОМЛИ КОЛХОЗ ПАЙКАЛЛАРИДАН САВДО ШОХОБЧАЛАРИГА 7 ТОННА САБЗАВОТ ЖЎНАТИЛДИ

—Ана, Ғайрат келаяпти,—деди Маҳкам дала бошида қораси кўринган машинага ишора қилиб.

Ғайрат Тўхтаев Совет Армияси сафидан қайтгандан буён колхозда шофёрлик қилади. Эртаги карам, редиска, саримсоқ йиғиштириб олиш бошланиши биланоқ правление уни Гавраил Хўжандов бошлиқ бригадага бириктириб қўйди. Ҳозир кунига шаҳарга икки-уч қатнаяпти. Боя навбатдаги рейсга чиққанди.

— Топшириб келдим.—Ғайрат жангчига хос ғоз туриб бригадирга рапорт берди.—800 килограмм гулкарамнинг ҳаммаси қабул қилинди.

— Чой-пой ичиб ол, — деди Гавраил ака мамнун бўлиб.—Унгача биз саримсоқни ортамиз. Бугун кечагидан икки ҳисса кўп—2,5 тонна сабзавот топширишимиз керак. Қани, бўш келманглар!

Ҳамма худди команда берилгандек енг шимариб ишга киришди.

Дастурхонимизни дала неъматларисиз тасаввур этолмаймиз. Айниқса байрам кунларида уларнинг алоҳида ўрни борки, бу албатта сабзавоткорларга айрича масъулият юклайди. Шу кеча-кундузда Гавраил Хўжандов бошлиқ бригада миришкорларининг қўли қўлига тегмаётгани боиси шу.

— Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси бўладиган йилда колхозимиз меҳнаткашлари эл дастурхонига 4.500 тонна сабзавот тортиқ қилишга астойдил бел боғлашган,—дейди правление раиси Зоир Ниёзов.—Кўзланган маррани забт этишнинг ўзи бўлмайди. Шу боисдан куздаёқ жами майдон чуқур ҳайдалди. Шудгорлаш олдидан гектар ҳисобига 25—30 тонна гўнг солинди. Қиш ойларида ариқ-зовурлар тартибга келтирилди, машина-механизмлар барвақт, сифатли созланди, плёнкали пайкалларда етарли миқдорда кўчат етиштирилди. Эрта баҳорда эса соғлом ниҳоллар очиқ далага кўчириб ўтқазилди. Парвариш агротехника қоидалари асосида амалга оширилди. Бу тадбирларнинг самараси кўзга яққол ташланмоқда: кунига савдо шохобчаларига 5—6 тонна ошкўк, редиска, гулкарам ва саримсоқ жўнатилмоқда. Бугун, байрам арафасида бу кўрсаткич 7 тоннага етказилади. Қарангки, кузги-қишки юмушларда Гавраил Хўжандов бошлиқ бригада байроқдорлик қилганди. Ҳосилни саранжомлашда ҳам шу коллектив аъзолари пешқадам.

Колхозда 6 та бригада бор. Ҳаммасида эртаги ҳосилни йиғиштириб олиш жадал бормоқда. Иш дала—машина—пештахта усулида ташкил этилган, мусобақа намунали йўлга қўйилган. Деҳқонларнинг унумли ишлашлари, кўнгилли ҳордиқ чиқаришлари учун қулай шароит муҳайё.

Кечки пайт правлениеда бўлганимизда экономист Саид Жалилов бир қоғозни кўрсатди. Унда колхоз бўйича бир кунда 7 тонна, жами 95 тонна сабзавот топширилгани ёзилганди.

—Пешқадам бригаданинг ҳиссаси қанча бўлди?

— 2.800 килограмм,—деб жавоб берди Саид Жалилов,—бу белгиланганидан 300 килограмм кўп.

Шунда бригада саркори Гавраил Хўжандовнинг сўзларини хотирладим. «Биз,—деган эди у,—жорий йилда шаҳарликлар дастурхонига 202 тонна дала неъмати ҳадя этишга аҳд қилганмиз. Бу марра албатта эгалланади. Апрель ва май зарбдор ойлар деб эълон қилинган».

Сира чарчоқ сезманглар, миришкорлар!

И. ҲОТАМОВ.

СУРАТЛАРДА: 1. Гавраил Хўжандов бошлиқ бригада аъзолари Фарҳод Муҳамедов, Розия Умарова, Эргаш Жумабоев ва Маҳкам Исмоилов карам узишаяпти. 2. Пешқадам шофёр Ғайрат Тўхтаев. 3. Лола Исмоилова ва Вазира Тўйчиева иш устида.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотолари.

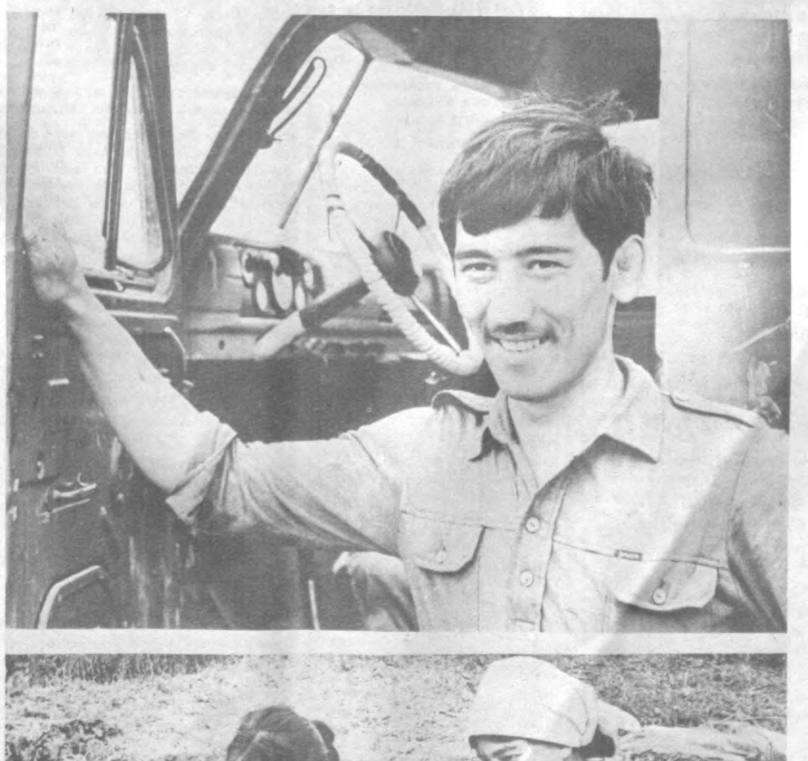

БАХТИЁР ҚАРИЯЛАР

БУРҲОН БОБО ВА ТУҲФА МОМО

Чамандек гуллаган дарахтлар остидан бораётиб, отамнинг дўстлари — тўқсон баҳорни кўрган Бурҳон бобо Усмоновни учратдим. У кишининг қўлларида кетмон, пиёз уруғини экар эдилар. Саломлашиб, суҳбатлашдик. «Мен қимирлаб туриш билан тирикман, ўз ҳолимга қараб меҳнат қиламан», — дедилар мўътабар қария.

Ҳақиқатан ҳам у кўп йиллар давомида бойлар қўлида ишлади, Улуғ Октябрь социалистик революцияси ғалабаси эса унга ёрқин ҳаёт йўлини очди.

1930 йилда Самарқанд районидаги Куйбишев номли колхозга аъзо бўлиб кирди. Қийинчиликларни ўз бошидан ўтказди, қулоқларга, босмачиларга қарши курашди. Колхознинг биринчи даврларида асосий куч кетмон эди, худди шунга зўр берди.

— Биз 1936 йилдан бошлаб оилавий звено (у вақтда гектарчи деб айтар эдилар) бўлиб ишлар эдик, ҳамма қийинчиликларни енгиб, зарбдорларча меҳнат қилдик, ҳар гектар ердан 350—400 центнер сабзавот олиб, планни ошириб бажарардик, — дейди отахон. — Энди яхши турмуш шароитини яратаётган, тўкис, тирикчилик кайфиятини сураётган бир вақтда халқимиз бошига мусибат тушди — Улуғ Ватан уруши бошланди.

Жангу жадал йилларида Бурҳон бобо фронт орқасида ўз оила аъзолари билан фидокорона меҳнат қилди, илғор колхозчи, звено бошлиғи ва бригада бошлиғи бўлиб ишлади.

Ўша пайтдаги ўз тажрибаларидан гапириб, мўйсафид шундай дейди:

— Ҳақиқий деҳқон ернинг қадрига етиши керак. Виждон билан ишласа, ер мўл ҳосил инъом этади. Биз ҳар гектар токзордан 160 центнер узум олар эдик. Аммо анча вақт оилавий звено системасини жорий этмасдан келдилар, бу эса хато эди. КПСС XXVII съездидан кейин бунга эътибор бердилар. Эндиликда оилавий пудратнинг жорий этилиши яхши бўлди. Ҳамма ерда унга тўла имконият яратиш керак.

Ҳозир Бурҳон бобонинг ўғиллари колхозда оилавий звено пудрати асосида ишламоқдалар. Шоди Бурҳонов Куйбишев номли колхознинг 5-бригадасида меҳнат қилади. У 1987 йилда ҳар гектар ердан 500 центнер помидор, 400 центнер сабзавот етиштирди, ҳар бир кишининг ойлик иш ҳақи 200—250 сўм бўлиб, йил охирида 3.000 сўм қўшимча ҳақ олди. Раббим Бурҳонов звеноси даромади ҳам чакки эмас, чунки ҳар гектардан 500 центнердан сабзавот етиштирилди.

Бурҳон бобо Усмонов чинакам пиру бадавлат: 10 фарзандни вояга етказди, 76 невара ва эваралари атрофида парвона. Кампири — Қаҳрамон она Туҳфа Усмонова 82 ёшда, аммо ҳали тетик ва бардам.

1987 йилнинг кузида Сафеди қишлоғи аҳли уларнинг олтин тўйларини ўтказди.

Яқинда бобонинг қишлоқ ёшлари билан учрашуви бўлиб ўтди. Тўпланганлар: «Ёшингизнинг улуғлиги сабаби нимада?» —деб сўраганларида «Меҳнатда, ҳалоллик ва аҳлоқий покликда», — деб айтди бобо.

Колхозда 58 йил чинакамига ишлаган, ҳозир қарилик гаштини сураётган Бурҳон бобога ҳамма ҳавас қилади.

Э. ҲАМРОҚУЛОВ,
уруш ва меҳнат ветерани.

СУРАТДА: Бурҳон бобо ва Туҳфа момо ўз жигаргўшалари билан.

ТАРОВАТ

Май — байрамлар ойи. Унда тантаналар айниқса кўп бўлади. Юртимиз табиати бу даврга келиб янада яшнайди. Ер юзининг бошқа минтақаларида-чи?

Майда Шимолий Муз океани соҳилларидаги қояларда ҳаёт қайнайди, иссиқ ўлкалардан учиб келган қушлар ин қуриб, бола очишга киришади. Болтиқ денгизидаги музлар бутунлай эриб кетади. Евроосиё ва Шимолий Америкада баҳорда ҳайдалган ерларни ўтлар қоплайди, ўрмонлар яшил либосга бурканади. Евроосиёнинг Атлантика океани соҳилларидан Тинч океанигача бўлган мўътадил иқлимли минтақасида мевали дарахтлар гуллайди, борлиқ кўм-кўк тус олади. Чақмоқ чақиб, момақалдироқ гумбурлайди, ёмғир ёғади. Ўрмонлар ва қир-адирларда қўзиқоринлар пайдо бўлади.

Ўрта ва Марказий Осиё тоғларидаги қорлар тез эрий бошлайди. Шимолий Америкадаги Аппалачи тоғларининг ёнбағирлари ниҳоятда кўркамлашади. Ям-яшил барг чиқарган заранг, буг, граб ва жўка дарахтлари атрофга чирой бағишлайди. Испания, Италия, Греция, Монголияда жазирама иссиқ кунлар бошланади. АҚШнинг ғарбий қисмида ҳам кун қуруқ келиб, ҳаво ҳар доим очиқ бўлади, ёмғир ёғмайди. Ҳиндистон, Африка ва Жанубий Америка саванналарида эса ёғин-сочинли мавсум бошланади.

Куррамизнинг жанубий ярим шарида май куз фаслининг охирги ойи ҳисобланади. Аргентинада кузги совуқ тушади. Патагония жанубида қор ёғади. Бразилия тоғларидаги саванналарда дарахтларнинг барглари тўкилиб, ўсимликлар қовжираб қолади.

Австралия тоғларининг жануби-шарқий ёнбағирлари — саванналарда дарахтларнинг барглари сарғайиб ,қирмизи рангга киради. Мазкур қитъа жануби-шарқида ва Янги Зеландияда мевалар ғарқ пишади.

Н. МАҲМУДОВА,
табиатшунос.

ШУКШИН ҲИКОЯЛАРИ АСОСИДА

Тошкент музикали комедия театри томошабинларга Василий Шукшин ҳикоялари асосида «Эрта тонгда уйғондилар» спектаклини намойиш қилди. Ленинградлик режиссёр А. Марков саҳналаштирган бу спектакль мамлакатнинг кўпгина театрларида шу номда намойиш этилаётган спектакллардан фарқ қилади. Пьесага адибнинг яна икки ҳикояси — «Рақсга тушаётган Шива» ҳамда «Мўйсафидга салом» ҳикоялари ҳам киритилган. Бу ерда инсоннинг ахлоқий фазилатларига алоҳида эътибор қаратилган.

Оқшом файзи

Дам олиш саҳифаси

ГУЛ ФАСЛИ, ЁР ВАСЛИ, ДЎСТЛАР СУҲБАТИ

Шеърият бўстонида

Султон АКБАРИЙ

ФАХРИЯМ

Ватанни зарга ўра,
Ҳамдинга узр сўра,
Фарзандлари ширхўра,
Товарищ, рафиқ, жўра,
Очиқ кўнгли, бағриям,
Ўзбекистон — фахриям.

Икки дарё ўртаси,
Уз тугроси, ўрдаси,
Дўстларга бол дурдаси,
Лаззат ҳатто хўрдаси,
Қирмиз чўлу шаҳриям,
Ўзбекистон — фахриям.

Қуёшга эркаланиш
Ярашгуден ўлкамиш,
Чўбики шакарқамиш,
Етти иқлимга таниш,
Ошиқ мўмин, даҳриям,
Ўзбекистон — фахриям.

Ўртиқ ё кам жойи йўқ,
Бошида хос ойи йўқ,
Қуёши ичмас сойи йўқ,
Булбулсиз хиргойи йўқ,
Бахрибайтли шарқиям,
Ўзбекистон — фахриям.

Ардоқ даласи зарпош,
Деҳқон — Моний наққош,
Эгатда ғўзаси ёш,
Ҳашарга келар қуёш,
Пахтаси дард аҳлиям,
Ўзбекистон — фахриям.

Иссиқ ўрнин совутмас,
Ўзни ёлғон овутмас,
Қийшиққа тўн қавитмас,
Пок қўл керак, човутмас,
Қурсин тикан заҳриям,
Ўзбекистон — фахриям.

Шўронинг соз маъвоси,
Янгиланиш ҳавоси,
Ҳай-ҳай умр давоси,
Чўлда тўрғай навоси,
Шарҳи дилим, баҳриям,
Ўзбекистон — фахриям.

Шукур СОДИҚ

ИНҚИЛОБ ДАВОМИ

Сиёсат ҳақида
нима ҳам дердим,
Унга боғлиқ бўлса
ҳаёт тарзимиз.
Сиёсат гоҳида қийноққа
солса,
Гоҳида яйратиб,
тинглар арзимиз.
Сиёсат
ўғрига тўғри келмайди,
Ичкарининг гапи кўчага.
Бузуқи
сиёсат недир билмайди,
Нархини оширар жўрттага.
Амалпараст учун
сиёсат эмас,
Муҳими амалдир,
билгани билган.
Сиёсат сабабмас,
шу каслар сабаб,
Дарёлар қуриган,
денгизлар ўлган!
Эй,
менинг пўлатдай
тобланган халқим!
Нимасини айтай,
ўзингсан гувоҳ.
Ўтган
сиёсатдан хулоса қилиб,
Келар
сиёсатдан бўлсанг бас огоҳ.
«Сиёсат — тулкидир», —
деганда Цезарь,
Ўзича ҳақ эди,
менимча ноҳақ.
Турлича
сиёсат мавжуд жаҳонда,
Байроқлар турлича
қизил
ҳамда
оқ!
Биз учун
ленинча сиёсат тўғри!
Ундан чекинганлар
қолар назардан,
Ўстириб чиққанлар,
йўқ эмас ҳали
Сиёсат онгини чайқов
бозордан.
Халқим,
маҳдудликдан йироқсан,
аммо
Ўтган маҳдудлардан
бағринг порадир.
Қаддингни ғоз тутиб
юргин доимо,
Сенингмас,
уларнинг юзи қорадир!
Ягона тилагим,
мангу омон бўл,
Бу шеърим — шеър эмас,
кўнглим изҳори.
Дилдан ғуборингни
ювмоқда, қара,
Қайта қуриш —
Инқилобнинг такрори!

Сафо Очилнинг «Айтсамми ё айтмасам», «Гул сайлига бороласанми?», «Шайдо денглар», «Кўзларингга боққанимда» сингари ўнлаб қўшиқлари маълум ва манзур. Шоирнинг болалар учун ёзган «Умидвор қушча», «Камалак ва сумалак» каби китоблари ўз мухлисларини топа олди.

Сафо Очил адабиётшунос олим сифатида таржима масалалари, ҳозирги замон адабий муаммолари бўйича қатор мақолалар эълон қилди, шунингдек «Замин садолари» китобини чоп этди.

Ҳозир муаллиф қўшиқбоп шеърлар устида жиддий ишлаяпти. Шулардан баъзиларини эътиборингизга ҳавола этамиз.

Сафо ОЧИЛ

ЯНГИ ҚЎШИҚЛАР

Баҳор яшнар

Висолга умид қилсанг, кўнглимда баҳор яшнар,
Куйлайман шавққа тўлсанг, қўлимдаги тор яшнар.

Келинг, эй оҳуларим, сержило туйғуларим,
Дилимда қайғуларим, тилимда баҳор яшнар.

Ҳеч кимга қайғум бермам, у билан ҳаётдурман,
Замонга боқиб дерман, элимда баҳор яшнар.

Бу олам Сафо Очил, софланиб ҳаво, очил,
Кўкламдай зебо, очил, йўлимда баҳор яшнар.

Сўроқлаб

Боққа кирдим субҳидам, кўзим кетди чарақлаб,
Япроғида битта гул қўйибди хат ардоқлаб.

Кимнинг хати — билмадим, надир унинг маъноси,
Бошлаб кетди хаёли олисларга қучоқлаб.

Қат-қатига тикилдим, англайин деб дастхатни,
Ошиқ қалбим кўз қилиб, ўқиб олдим ўсмоқлаб.

Қиё боқди ногоҳ у, айлаб сирли табассум,
Турар эди мендан ҳам неларнидир сўроқлаб.

Тутди сўнгра япроғин, ёзгил дея эсдалик,
Нома битдим авайлаб, кетмагайлар ўроқлаб.

Сафо Очил дил розин истасангиз, эй авлод,
Япроғида барини қўйибди гул ардоқлаб.

Тўлқинлар

Шамол билан ўпишиб, иноқ ўйнар тўлқинлар
Ва бўйнига ёпишиб, қувноқ сўйлар тўлқинлар.

Қушлар олиб барин ёд, қайгадир қоқса қанот,
Қайиқчани ўпиб шод, янгроқ куйлар тўлқинлар.

Қайиқ сузиб илгари, кетиб қолганди нари,
Дилхун ошиқ сингари, эвоҳ, ёнар тўлқинлар.

Шамоллар ҳам тунги чоқ ухлаб қолишди бироқ,
Қайдадир ётиб уйғоқ, узоқ ўйлар тўлқинлар.

Эй, сўлим муҳаббат

Қора тортилмиш қоши қаросина
Ва туз сепилмиш кўнглин ярасина.

Ситам тортадир йиғлаб жиғибийрон,
Олам чайқалур акси садосина.

Ҳижрон даштида ҳолим Мажнун каби,
Шафқат қилмайдир ҳамон гадосина.

Ҳолинг не кечмиш, эй, сўлим муҳаббат,
Раҳм айла юртнинг аҳли Сафосина.

Юраккинанг кўнарми

Сўйла, сарви санамим, берган гулинг сўнарми,
Қалбга ёққан оловинг энди сира сўнарми.

Сўнмай ёнсин, майлига, келгил гулзор сайрига,
Ошиқ булбул боғ ичра сайрашдан ҳеч тинарми.

Жингалакдир сочларинг, ёйдир қалам қошларинг,
Бўлай десам сирдошинг, юраккинанг кўнарми.

Бўлсанг ўзинг жононим, қолмас зарра армоним,
Ишқ уруғин сепсам гар, дил боғингда унарми.

Ром қилмиш ақлу ҳушинг, асрасам кўнгил қушинг,
Сафо Очил боғига, айт-чи, келиб қўнарми.

Холли қиз

(Халқ йўлида)

Тўлқинлатар кўнглимни.
Сочларингнинг тўлқини.
Ўт олдирар дилимни.
Кўзларингнинг ёлқини.
Келгил, тили болли қиз,
Эй, ёноғи холли қиз!

Тўлқин аро қолдим мен,
Гирдоб ичра чўкарман.
Чўксам, майли, чўкайин,
Аввал дардим тўкарман.
Келгил, тили болли қиз,
Эй, ёноғи холли қиз!

Қалб уришин, паризод,
Юришингга мосламан.
Сени деймак умрбод.
Севаман, эъзозлайман.
Келгил, тили болли қиз,
Эй, ёноғи холли қиз!

Паризод дедим сени,
Қўйган номим яхшидир,
Доғда қолдирма мени,
Ўзинг умрим нақшидир.
Келгил, тили болли қиз,
Эй, ёноғи холли қиз!

Паризодим, бу чоғлар
Покизадир имоним.
Сафо Очил ардоқлар
Имон ичра армоним,
Келгил, тили болли қиз,
Эй, ёноғи холли қиз!

Ғазанфар ИБРОҲИМОВ

ТАБАРРУК КУН

Бунча ҳам файзлидир
ҳаммаёқ бугун,
Тонгдан нур ёғилар,
чеҳралар гулгун.
Бутун борлиқ қалбни
этади мафтун,
Чунки бу кунда бор
ўзгача мазмун.
Ташриф буюрибди меҳмон,
қандай соз,
Кутар баҳор гулдан тўшаб
поёндоз.
Байрам дастурхони тўкин,
фаровон,
Суҳбат қурар қувнаб
меҳмону мезбон.
Байрамдан байрамга
етишдик дебон,
Бир-бирини қутлар кекса,
ёш, жувон.
Санобар, шўх қизлар
этишар хиром,
Нозу карашмаси дилни
қилар ром.
Қаҳқаҳаси қалбга беради
ором,
Шундай дам келтирар
шоирга илҳом.
Ўйнаб-кулинг, давру
даврон сизники,
Бахтли турмуш, ширин
замон сизники.
Ерга уруғ ташлар азамат
деҳқон,
Шу уруғдан тўкин бўлар
дастурхон.
Шу уруғдан доим турмуш
фаровон,
Баҳор яратади тоғўпар
хирмон.
Қадоқ қўлларингиз толмай
ҳеч қачон,
Азамат деҳқонлар, бўлинг
соғ-омон,
Аримасин сира лаблардан
кулгу,
Кўнгиллар қувончи жўш
урсин мангу.
Бирлик, тинчлик, дўстлик
бўлсин жустужў,
Сизга Ғазанфарнинг
истаги ҳам шу.
Майдир энг муборак, энг
қутлуғ айём,
Майдир юракларда жўш
урган илҳом.

БИЗНИ ТАНИЙСИЗМИ?

НИНАЧИ

Ниначиман, чаққонман,
Кўзойнак ҳам таққанман.
Қувиб қолса болалар,
Кенг кўринар далалар.

ЧУМОЛИ

Чумолиман, денгиз ошиб,
Мен юраман дон-дун ташиб.
Кучни деманг бўй-бастида,
Метро қурдик ер остида.

ҚАЛДИРҒОЧ

Симёғочда қалдирғочлар
Тизилишиб суҳбат бошлар.
Ҳаво совуб нам олади,
Қурт-қумурсқа кам қолади.
Тугаса гар ерда емак,
Одамга ҳам қийин, демак.
Жануб томон қанот қоқиб,
Қайтмоқчимиз элга ёқиб.

ЧУМЧУҚ

Тўпон титсак қишда биз,
Демак, қаттиқ ишдамиз.
Осон эмас нон топиш,
Мушкул бизга дон топиш.
Қўниб у шох, бу шохга,
Баъзан зормиз ушоққа.
Сизга ёрдам дедик биз,
Қурт-қумурсқа едик биз.
Тинчимиз йўқ ишда ҳам,
Кетмай қолдик қишда ҳам.

БЎРИ

Ўзлари еб қўйишди,
— Бўри бор, — деб қўйишди.

ХЎРОЗ

Бабақ хўроз қичқирди:
— Дам ҳам олгин, кеч кирди.

ЧИТТАК

Осмонни мен, Муталиб,
Турибман-да кўтариб.

ТОШБАҚА

Менга қилдинг илтимос,
Бажараман қишин-ёз.

ОТ

Аввал қўйгин тақалаб,
Кейин юрай орқалаб.

БАЛИҚ

Хўрагин уриб қўйдим,
Қармоғин суриб қўйдим.

Одил АБДУРАҲМОН.

Жўрабек МУРОДОВ: «НОНРЕЗАРО МЕМОЛАМ БА ЧАШМ— НОН УШОҒИН СУРТАМАН КЎЗГА!»

Баҳор, тинчлик, гўзаллик байрами — 1 Май арафасида севимли хонанда, СССР халқ артисти, Рўдакий номидаги Тожикистон ССР Давлат мукофоти лауреати Жўрабек Муродов Ўзбекистон пойтахтида концерт берди. В. И. Ленин номидаги СССР халқлари дўстлиги саройига машҳур қўшиқчини тинглагани тошкентликлар билан бирга қишлоқ аҳли ҳам ташриф буюрди.

— Тўрақўрғон районидан бўламан. Ҳозир меҳнат отпускасидаман. Пахта етиштирамиз. Жўрабек Муродов мухлисиман. Бу ерга оиламиз билан бирга келдик.

— Йигирма беш йилдирки, Жўрабек халқ хизматида. Дилдан куйлайди. Айниқса унинг мақом йўлларидаги маҳорат билан айтадиган ашулалари бизга жуда ёқади... Жиззахликмиз.

Сарой фойесида бўлиб ўтган суҳбатларда ана шундай фикрларни эшитдик. Концерт давомида хонанда ўзбек халқига, заҳматкаш деҳқонларга ҳурмати бениҳоялигини, улар меҳнати янада илҳом билан куйлашга, янги ашулалар яратишга даъват этишини исботлади. Хонанда саҳнадан айтган сўзларини тингловчилар қарсаклар билан маъқулладилар:

— Ўзбекистонликлар азалдан меҳмондўст, меҳнатсевар халқ, — деди у. — Аммо баъзида дарёда ҳам хас-чўп пайдо бўлиб туради. Бир гуруҳ юлғичларнинг кирдикорлари улуғ халқнинг ҳалол ишлари шаънига асло доғ бўлиб тушмайди. Камтарин халқ ўз фидойилиги билан муваффақиятларга эришаверади. Бунга ишончим комил. Мен эса қўшиқларим билан деҳқон меҳнатини куйлашга тайёрман.

Биз билан суҳбатда у Ўзбекистон ва айниқса қишлоқ аҳлига ниҳоятда яқинлигини таъкидлади.

— Ўтган йил баҳорида ҳам Ўзбекистонга келгандим. Қишлоқларда, дала шийпонларида концертлар бердим. Бу йил ҳам гўзал фаслда яна ўз мухлисларим билан учрашдим. Ҳаммаёқда яшариш нафаси, айниқса далалар қиёфаси ўзгача. Деҳқон фарзандиман. Шу туфайли бўлса керак, кўпроқ қишлоққа ошиқаман. Унинг самимий, дилкаш кишилари билан суҳбат қуришнинг гашти бўлакча.

— Жўрабек Муродович, ўтган йили Хоразмда бўлгандингиз....

— Ҳа, бу воҳага илк маротаба бордим. Кўп эшитардим, ҳақиқатан ҳам қадимий ва ўзига хос жойлар экан. Хива, Боғот, Хонқа, Урганч... Туямўйин гидроиншооти, янги шоликорлик совхозлари... Кишилари эса ниҳоятда санъатсевар. Хивадаги учрашувда 5 яшар қизча билан 75 яшар онахоннинг рақсини кўриб, бунга ишонч ҳосил қилдим. Ўша ернинг ўзида «Дия яхши» (Жуда яхши») қўшиғи яратилди.

— Комилжон Отаниёзовни устозлар қатори тез-тез эсга олар экансиз...

— Албатта, Комилжон ака нафақат Ўзбекистонда, балки Тожикистонда ҳам кўпчилик санъаткорларнинг устози. Мен ҳам ундан кўп ўрганганман. Устоз туғилиб ўсган қишлоқда бўлдим. Қабри ёнига кўчат ўтқаздим. Бугунги кунда ҳам унинг ўгитлари менга ижодимда яқиндан кўмак беради. Хушовоз хонандалар Шерали Жўраев, Отажон Худойшукуров, Олмахон Ҳайитова, Таваккал Қодиров, Бобомурод Ҳамдамов билан ижодий ҳамкорлик ўрнатганмиз. Ҳар гал Ўзбекистонга қилган сафаримдан кейин янги қўшиқлар туғилади.

— Маълумки, репертуарингиздан классик қўшиқлар кенг ўрин олган. Бу сафарги янги «Душанбе ушшоғи»...

— Ҳа, бизгача етиб келган классик асарларни асрашимиз, янада бойитиб боришимиз керак. Самарқанд, Тошкент ушшоғлари ажойиб, ҳузурбахш. Шуниси қувонарлики, ҳозирги ёшларимиз томонидан улар маҳорат билан ижро этилаяпти. Яқинда биз тожик шоири Лойиқ Шерали билан «Душанбе ушшоғи»ни яратдик. Томошабинлар, ҳатто хорижий мамлакатларда ҳам уни яхши кутиб олишди. Менимча, ҳар бир санъаткор репертуарида классик дурдоналар бўлиши шарт.

— Сизнинг Канада, Япония, Миср, Сурия, Ироқ, Афғонистондаги чиқишларингиз самимий кутиб олинганлигини эшитганмиз. Кейинги пайтларда қайси мамлакатларда бўлдингиз?

— Ҳамкасбларим — СССР халқ артисти Малика Қаландарова, Тожикистон ССР халқ артисти Илёс Гулкоров билан Таиландга бориб келдик. Турли тиллардаги совет халқлари қўшиқлари, рақслари ижро этилди. Бу йил ҳам хорижга сафаримиз белгиланган.

— Кўп қишлоқларда, колхозларда бўласиз. Маданият уйлари, қишлоқ бадиий ҳаваскорлигининг аҳволи ҳақида қандай фикрдасиз?

— Чорак асрлик ижодимнинг асосий қисмини қишлоқларда ўтказдим десам, муболаға бўлмас. Шу туфайли колхозчилар ҳаёти, турмуши билан яқиндан танишман. Уларнинг заҳматли меҳнатига ҳар канча таҳсин айтсак, озлик қилади. Аммо кейинги пайтларда негадир уларнинг дам олишлари эътибордан четда қолмоқда. Ахир, яхши ишлаш учун етарли шароит ҳам яратилиши керак-да. Биздаги қишлоқ маданият уйларининг кўпчилиги талабга жавоб бермайди. Айрим колхозларда ҳалигача ҳатто клуб ҳам йўқ. Борларида эса ёшик кузда қулфланса, баҳор охирида очилади. Тўгараклар номигагина ишлайди.

Биласизми, машҳур санъаткорларнинг кўпчилиги қишлоқлардан чиққан. Афсуски, бугунги кунда қишлоқ ҳаваскорларига эътибор кам. Ансамбллар тузилади-ю кўп ўтмай тарқаб кетади. Айрим колхозларнинг раҳбарлари иқтисодий ночорликни рўкач қилиб, турмуш маданиятини бутунлай унутиб қўйишади. Нега шундай? Келинг, биргаликда қишлоқларимиз маданиятини юксалтирайлик. Қайта қуришни шу ерда, меҳнаткаш халқ истиқомат қилаётган жойларда тезлаштирайлик.

— Қатор жамоат топшириқларини бажараяпсиз. Бу сизнинг ижодингизга қандай таъсир кўрсатади?

— Ижобий. Чунки кишилар орасида бўлиш, фикр-мулоҳазаларини эшитиш, биргаликда мушоҳада юритишнинг ўзи катта мактаб. Фойдали, истиқболли ташаббусларга қўл уриш — жамиятимиз равнақига ҳисса бўлиб қўшилиши табиий. Очиғини айтиш керак, ошкоралик тараққиётимизга тўғаноқ бўлиб қолган иллатларни йўқ қилмоқда, турғунликни фош этмоқда, коммунистчасига ишлашга йўналтирмоқда. Қайта қуришнинг моҳияти инсонга, халққа, элга хизмат қилишдан иборат. Музикачилар жамияти раиси сифатида ана шуларга эътибор бераяпман. Республика Тинчлик фонди раиси этиб сайлашди. Бу эса ниҳоятда юксак ишонч. Демак, астойдил меҳнат қилиш ҳам фарз, ҳам қарз. Тинчлик бўлсагина ҳаётимиз янада гўзаллашади, файзи ортади.

Суҳбатимиз ниҳоясида Жўрабек Муродов Биринчи май байрами муносабати билан «Қишлоқ ҳақиқати» газетхонларига ўзининг самимий тилакларини етказишимизни илтимос қилди.

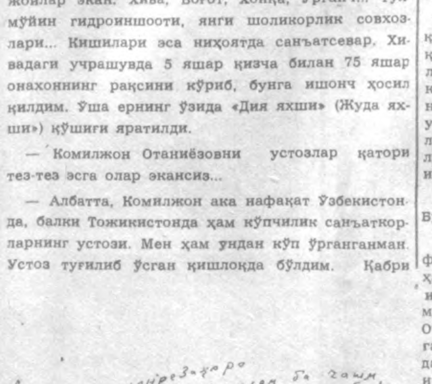

Суҳбатни
С. РАҲИМБЕРГАНОВА
ва М. САЙФИДДИНОВ
ёзиб олдилар.

КУНЛАРДАН БИР КУН

ОКЕАН ОРТИГА САКРАШ

Югославияда чиқадиган «Политика» газетасининг хабар беришича, инглиз гроссмейстери Энтони Майсл бундан кейин мамлакат терма командаси составида ўйнамаслигини эълон қилди.

Сўнгра у норасмий суҳбатларидан бирида АҚШ терма командасида ўйнаш эҳтимоли борлигини айтиб, шахмат жамоатчилигини ҳайратга солди.

УЛУҒ БЎЛИШ ВАСВАСАСИ

Америка психиатори Стивен Берглас Гарвард университетининг медицина журналида кўпгина ижодкор шахсларнинг ўз имкониятларини тўла-тўкис ишга солишларига тўсқинлик қилаётган иккиланиш касаллиги ҳақида ёзади. У ана шу хасталикка гирифтор бўлмаганида ҳар қандай гроссмейстерга бир пиёда ва юришни ҳадя этмоқчи бўлган муштарийларидан бири — шахмат мастерини мисолга келтиради.

Кўриниб турибдики, доктор Берглас муштарийларидан бири ҳақиқатан ҳам руҳий ёрдамга муҳтож. Фақат унинг касаллиги тўғрисида нотўғри маълумот берилган: «Шахмат мастери руҳий иккиланишга эмас, балки улуғ бўлиш васвасасига тушган».

СЕҲРГАР ВА КАРОМАТЧИ

Испаниялик йирик сеҳргар ва каромат қилувчи Диего Арасиэль (эълонларда уни улуғ Карл даврида яшаган Арасиэль уруғининг еттинчи маркази деб ёзишади) Севильяда ўтаётган шахмат бўйича жаҳон биринчилиги учун матч қандай тугашини башорат қилишдан бош тортганини айтди. «Бунинг менга қийинлиги йўқ, албатта, — деди сеҳргар ишонч билан. — Аммо менинг бундай қилишим матч ташкилотчиларига нисбатан ҳурматсизлик бўларди. Негаки, улар моддий зарар кўришлари мумкин эди».

АНТИҚА МАРКАЛАР

1898 йилда Берлиннинг Клейстштрассе кўчасида жойлашган «Ҳаммаси нодир нарсаларни тўпловчилар учун» магазинида шахматга доир (машҳур мастерларнинг суратлари, этюдлари, масалалари) почта маркалари пайдо бўлди. Ўзини «садоқатли савдогар» деб таништирган Алоиз Фролих деган киши «Фоссише цайтунг» газетасида бундай деб ёзди: «Стейниц ва Цукерторт деган қандайдир кишиларнинг тасвири туширилган открыткалар ўн пфеннигдан сотилаётган бир пайтда қаттиқ қаҳрланганингни билдирмай туролмайсан».

МАРД ҚАЙТА ЮРМАЙДИ

1900 йил октябрида Британиянинг Дюрхемда сафарга жўнаш олдида турган икки ҳарбий кемаси — «Тетис» ва «Геррибл» офицерлари юришларини байроқчалар орқали билдириб, ўзаро шахмат ўйнадилар. «Тетис» Эванс гамбитида рақибларини оғир аҳволга солиб қўйди ва шиддатли ҳужумни тобора кучайтирди. Аммо сигналчи «Сиз уч юришда мотсиз» сўзлари ўрнига «Уч юриш орқага қайтамиз» деб хабар берди. Шунда совуққонлик билан жавоб келди: «Мардлар қайта юрмайдилар».

ШАХМАТ ҚЎШИҚЛАРИ

1903 йилда Берлинда «Отто Дрейнер» нашриётида «Берлин шахмат қўшиқлари» номи остида тўплам босиб чиқарилди. Унга шахмат мавзусидаги 33 та қўшиқ кирганди. Улар орасида Рихард Вагнернинг «Учар голланд» операсида денгизчилар ижро этадиган хордан фойдаланиб ёзилган «Берлин шахмат жамияти гимни» ҳам бор эди.

Тўплам чиқиши муносабати билан Берлин шахмат клубида концерт бўлиб, ана шу қўшиқларнинг барчаси ижро этилди.

СССР спорт мастерлигига номзод Анвар ИНОҚОВ тайёрлаган.

Редактор
А. Ғ. МУХТОРОВ.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: редактор ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул секретарь — 33-09-93, 32-56-26. Секретариат — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими —33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими —33-54-33, 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими —32-54-52. Таржима бўлимлари —32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими —33-81-42.

Р — 08700. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А 1988. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12